

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Vnímání těhotenství a porodu u vietnamské komunity

Markéta Mocková

Bakalářská práce 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta Mocková**
Osobní číslo: **H09105**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Vnímání těhotenství a porodu u vietnamské komunity**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se bude zabývat vietnamskou komunitou, zejména vietnamskými ženami. Cílovými skupinami kvalitativního výzkumu budou: 1) vietnamské ženy, popřípadě mužská část vietnamské populace 2) zdravotnický personál Gynekologicko-porodnického oddělení Výzkumná otázka zní : Jaká jsou specifika v prožívání těhotenství a porodu u vietnamské ženy? Osnova bakalářské práce: 1) Úvod 2) Metodologie (rozhovory, polostrukturovaný dotazník) 3) Teorie 4) Vlastní terénní výzkum 5) Zpracování výsledků 6) Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

**Brouček, S.: Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR Černý, J.:
Doma v české republice Šišková, V.: Výchova k toleranci a proti rasismu**

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

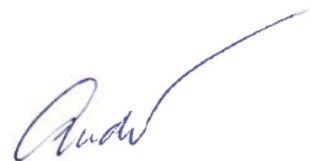
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

Mgr. Zbyněk Andrš, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 3. 2012

Markéta Mocková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Tomáši Boukalovi, PhD., vedoucímu bakalářské práce, za cenné rady, motivaci a pomoc při psaní bakalářské práce. Dále porodní asistentce Bc. Janě Bognárové, za poskytnutí cenných informací a v neposlední řadě všem mým respondentkám za ochotu, vstřícnost a spolupráci, bez které by tato bakalářská práce nevznikla.

V Pardubicích dne 30. 3. 2012

Markéta Mocková

Souhrn

Bakalářská práce pojednává o tématice vnímání těhotenství a porodu u vietnamské komunity v České republice se zaměřením na zjištění specifík, rituálů a způsobu života během těhotenství a porodu vietnamské ženy. Cílem práce je zjištění specifík, která doprovází těhotenství a porod vietnamské ženy, ale i zmapování rituálů celé vietnamské rodiny se zaměřením na rozdíly v dodržování tradic ve Vietnamu a při příchodu Vietnamců na území ČR. Mezi typické rysy vietnamského národa patří zejména lidové tradice, uchovávání národní hrdosti a dodržování národních zvyků.

Klíčová slova

Vietnamci, kulturní šok, národnostní menšina, jazyková bariéra, těhotenství, porod, rituály, komunikace

Title

Perception of pregnancy and childbirth in the Vietnamese community

Abstrakt

The bachelor thesis deals with themes of perception of pregnancy and birth in the Vietnamese community in the Czech Republic, focusing on specific findings, rituals and lifestyle during pregnancy and childbirth Vietnamese women. The aim is to identify the specifics that accompany pregnancy and childbirth Vietnamese women, but also the mapping of the entire Vietnamese family rituals, focusing on differences in compliance with traditions in Vietnam and the arrival of Vietnamese in the Czech Republic. Typical features include the Vietnamese people's tradition, preservation of national pride and respect for national customs.

Keywords

Vietnamese, culture shock, national minority, linguistic barrier, pregnancy, childbirth, ritual, communication

Obsah

I.	Úvod.....	9
	Rešerše antropologických zdrojů.....	11
II.	Metodologie	16
III.	Teoretická a praktická část	19
1.	Historie příchodu vietnamské komunity na území ČR	19
2.	Migrace	20
2.a	Integrace Vietnamců	21
3.	Současný život Vietnamců v ČR.....	24
3.a	Model chování Vietnamců – kulturní specifika	25
4.	Akulturační.....	27
5.	Vietnamská národní menšina.....	28
5.a	Jazyk.....	29
5.b	Náboženství	30
5.c	Proces vzdělávání	31
5.d	Vietnamská tradiční kultura	32
5.e	Vietnamská rodina	33
5.f	Stravování.....	35
6.	Vnímání těhotenství a porodu.....	37
6.a	Antropologie porodu.....	37

6.b	Rozdíly ve zdravotní péči ve Vietnamu a v ČR.....	38
6.c	Tradiční postavení ženy ve Vietnamu.....	40
6.d	Rituály v těhotenství a při porodu vietnamské ženy.....	41
IV.	Závěr.....	46
V.	Přílohy	51
VI.	Bibliografie	56

I. Úvod

Téma Vnímání těhotenství a porodu u vietnamské komunity jsem si vybrala, protože jsem měla možnost pracovat s vietnamskými maminkami v rámci brigády na gynekologicko-porodnickém oddělení a poznávat tak alespoň z malé části jejich komunitu. Zaujalo mě, jaké rituály doprovází nejen těhotenství, ale i příchod nového člena na svět. Cílem mé bakalářské práce bylo, dozvědět se co nejvíce specifík (odlišností i podobností), která se vztahují k prožívání nejen těhotenství a porodu, ale i zmapování života vietnamských žen a jejich rodin na území České republiky. Zajímalo mě, jak probíhal vietnamský život při příchodu na naše území, zda a jak se život postupně změnil, jaké jsou tradice v jejich komunitě, zda je zachovávají, či je česká mentalita a životní styl ovlivnily natolik, že byly vietnamské tradice potlačeny.

Vietnamský národ má své charakteristické vlastnosti, mezi které patří hrdost, lidový charakter, statečnost, velmi úzká vazba na rodinné příslušníky, které jsou odlišné od českého kulturního pojetí. Český náhled na Vietnamce je často jen jako na obchodníky, ale jen málo Čechů ví, že jsou mezi Vietnamci v České republice vystudovaní učitelé, pracovníci výzkumu nebo lékaři. Postoje české společnosti k vietnamské minoritě jsou v převážné většině negativní. Hlavním důvodem může být zejména jazyková bariéra mezi Vietnamci a Čechy. Ta pak způsobuje zásadní nedorozumění, jejichž následkem je pak vznik předsudků a stereotypů.

V této práci se věnuji nejen historii, ale i současnému stavu vietnamské komunity na území ČR se zaměřením na specifika této národnostní menšiny a dále se věnuji samotnému výzkumu. Výzkum probíhal na gynekologicko-porodnickém oddělení pražské porodnice ve spolupráci s porodními asistentkami.

Cílem mého výzkumu bylo zjištění specifík i podobností při prožívání těhotenství a porodu u vietnamské ženy, ale i zmapování rituálů celé vietnamské rodiny se zaměřením na rozdíly v dodržování tradic ve Vietnamu a při příchodu Vietnamců na území ČR. Nedílnou součástí výzkumu byla i spolupráce s porodními asistentkami, které se staraly o vietnamské rodičky. Zajímalo mě, jaký náhled mají na vietnamské ženy, zda znají a ctí jejich tradice a jak by charakterizovaly péči o tyto pacientky.

Ve své práci jsem si stanovila hypotézu: Předpokládám, že vietnamské ženy dodržují řadu rituálů a tradic během těhotenství a porodu.

Mé výzkumné otázky zní: Jak je ovlivněno prožívání těhotenství a porodu vietnamských žen jejich pobytem v ČR? Jak probíhá prožívání těhotenství a porodu u vietnamské komunity?

Závěrem pak hodnotím zjištěné informace, provádím analýzu a komparaci výsledků a zaměřuji se na potvrzení či vyvrácení hypotézy mého výzkumu.

Rešerše antropologických zdrojů

V bakalářské práci, kterou jsem nazvala Vnímání těhotenství a porodu u Vietnamské komunity, jsem použila několik cenných antropologických zdrojů, které umožňují komplexní náhled na danou problematiku. Použitá literatura se zabývá Vietnamci (jejich tradicemi, kulturou a hlavními rysy tohoto národa), vietnamskou rodinou, rituály, porody a těhotenstvím.

Jedním ze zdrojů jsou **Přechodové rituály**, jejichž autorem je Arnold van Gennep. Autor se důkladně zabývá studiem přechodových rituálů a ve svém díle předkládá čtenářům i konkrétní příklady. Pro moji práci je pak stěžejním podkladem z této knihy kapitola s názvem: Těhotenství a porod a dále kapitola Narození a dětství. První skupinou, kterou Gennep analyzuje, jsou rituály spojené s těhotenstvím. Tyto obřady přesně odpovídají Gennepovu schématu: odloučení – pobyt na pomezí – znovuzačlenění do společenství. Autor ve své knize zmiňuje narození dítěte, což rovněž prochází přechodovými rituály. Novorozenec se má odloučit od původního prostředí, tj. od matky, a stát se členem společenství. Tyto rituály mají rozmanitý obsah, např. pohřbení placenty, což mohu potvrdit i z mého terénního výzkumu, kdy většina respondentek po porodu vyžadovala, aby jim bylo umožněno odnést si placentu s sebou domů, kde je pohřbena za účasti rodinných příslušníků.

Otázku tradičního postavení vietnamské ženy mi pomohla nastínit kniha **Postavení ženy ve vietnamské tradiční rodině** od Márie Strašákové. Zde je popisován vztah mezi mužem a ženou v tradiční vietnamské kultuře, vztah dětí k rodičům, důležitost výběru partnera, práva a povinnosti v manželství. Z této práce je patrné, že v tradiční vietnamské společnosti lze rozlišit dvě základní sociální vrstvy-vyšší a nižší a právě pozice vietnamské ženy byla determinována především sociálně – ekonomickým statutem rodiny. Zajímavé je, že tuto autorčinu myšlenku potvrdily i některé respondentky mého výzkumu.

Dalším potřebným zdrojem jsou **Etnické komunity v české společnosti** od Dany Bittnerové a Mirjam Moravcové. Tato kniha poskytuje stručný nástin způsobu života kultur, které žijí na území České republiky, poskytuje informace o kultuře, historii příchodu, problematice života a současném životě menšin, které žijí v České republice- o Vietnamcích, Ukrajincích, Srbech.

Neméně důležitým zdrojem je **Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů** od Yany Leontiyevy. Tato sociologická studie nabízí informace o Ukrajincích, Vietnamcích, Slovácích, Romech žijících v Čechách. Hlavním cílem těchto poněkud pestrých studií je zmapovat situaci vybrané komunity nebo populace v ČR. Texty jsou založené na analýze dostupných výsledků kvalitativních a kvantitativních výzkumů, na relevantních odborných studiích a na kvalitativním výzkumu strategií menšinových organizací. Autoři v kapitole věnované vietnamské komunitě zdůrazňují, že na první pohled se vietnamská komunita jeví jako uzavřená, pokud se však podaří Čechům a českým organizacím rozplést provázanost hierarchických vztahů v rámci komunity, může se tato struktura ukázat jako velmi efektivní, dokonce otevřená novým myšlenkám, postupům a projektům ze strany majoritní společnosti, směřující ke vzájemné spolupráci. Kniha mi v práci velmi pomohla, jelikož zde byly uvedeny potřebné zdroje a osvětlila mi problematiku vietnamských občanů u nás. Díky této knize je možné dostat ucelenější pohled na problémy týkající se života Vietnamců v České republice a zároveň důvody, z jakých u nás zůstávají.

Anglický článek od autorek Kariny Bodo a Nancy Gibson s názvem **Childbirth customs in Vietnamese traditions** z *Canadian Family Physician* představuje důležité rady, zvyklosti, doporučení a informace o těhotenství vietnamských žen, které přišly do Kanady. Informace se týkají stravování těhotných vietnamských žen, kterému se v mé bakalářské práci také věnuji. Dále jsou zde vyjmenovaná doporučení, která se týkají aktivit a fyzického pohybu nastávajících maminek, jejich zvyklosti, důležitost vysvětlování a komunikace. Tento zdroj poskytuje informace o tvorbě vietnamského jména, o postavení vietnamské ženy a muže ve vietnamské společnosti.

Zdrojem, který se bezprostředně věnuje hlavní tématice mé práce, je **Sborník Antropologického symposia III**, zejména pak článek **Antropologie porodu od Emy Hrešanové**, kde se autorka snaží představit jeden z oborů antropologie, poukazuje na to, kdo se zabývá tímto oborem, jaká díla byla napsaná a kdy se tento obor začal rozvíjet. Jedná se o etnografickou studii, která je založená na výzkumu ve dvou českých porodnicích. Hrešanová se věnuje zejména termínům sociální a kulturní kontext, ve kterém se porod realizuje, a to skrze popis „organizační kultury porodnic“, přičemž nejdůležitějšími osobami jsou porodníci

a porodní asistentky, které se velkou měrou podílejí na formování kultury porodnice i na úrovni péče, která je rodičkám a jejich dětem poskytována a která ovlivňuje rovněž zdraví jejich klientů. Na ně, jejich práci a jejich roli v procesu formování organizační kultury porodnic se zaměřila převážná část výzkumu.

Přechodový rituál porodu v kontextu medikalizované společnosti od Petry Čermákové je bakalářská práce, ve které se autorka mimo jiné zabývá i přechodovými rituály spojenými s těhotenstvím a porodem. Tato práce je o porodu, jako o ritualizovaném fenoménu, který z konkrétní perspektivy představuje jednu z etap tzv. přechodového rituálu. Vychází zde z koncepcí Arnolda van Gennepa a Victora W. Turnera, podle nichž těhotenství a porod tvoří jednu ze základních skupin rituálů tohoto typu. Celkový proces jdoucí od početí až k obnovenému sociálnímu začlenění ženy, lze rozdělit do jednotlivých fází typických pro přechodové rituály a tím jsou fáze odloučení, pomezí a znovuzачlenění do společnosti.

Pro pochopení podstaty a významu komunikace s ohledem na specifika verbální a nonverbální komunikace národnostních menšin je vhodnou knihou **Národnostní menšiny a jak s nimi lépe komunikovat** od Ivany Rösslerové. Tento zdroj seznamuje s vietnamskou kulturou, tradicemi a způsobem života se zaměřením na nejdůležitější podstatu celé problematiky a to je pro Vietnamce rodina. Dále popisuje rodinné vztahy, vzájemnou provázanost a soudržnost. Rodinné vztahy jsou velmi pevné a silně provázané i mezi vzdálenějším příbuzenstvím. Chceme-li navázat kontakt s vietnamskou rodinou, je třeba vždy oslovit muže jako hlavu rodiny. Všechny respondentky v mém výzkumu uvedly, že je zcela obvyklé, že v domácnosti má větší váhu slova muž, jakožto hlava rodiny a je tedy zcela zřejmé, že přetrvává tradiční model rodiny, kdy muž vydělává peníze a žena se stará o děti a rodinný krb.

Jedním ze stěžejních zdrojů jsou **Menšiny a migranti v České republice - My a oni v multikulturní společnosti 21. století a Výchova k toleranci a proti rasismu** od autorky Tatjany Šiškové. Kniha poskytuje cenné informace o národnostních menšinách a zvycích etnik, nastiňuje ukázky vytváření modelových situací neporozumění a xenofobie pomocí interaktivních her. Autorka zvolila vhodnou a nenásilnou formu přiblížení multikulturní společnosti, což je dle mého

názoru vhodným nástrojem k pochopení dané problematiky nejen pro dospělé, ale i děti a dospívající.

Cizinecké komunity z antropologické perspektivy- vybrané případy významných imigračních skupin v České republice od autorů Zdeňka Uherka, Zuzany Korecké a Terezy Pohárové, je kniha nastiňující migraci obyvatel, poukazuje na důvody migrace, život lidí při a po migraci. Tento zdroj se věnuje i vietnamské menšině- rodině, zvykům, způsobům obživy. Podává informace o partnerských vztazích. V mé bakalářské práci jsem tyto informace ocenila a následně některé poznatky použila, hlavně pasáže o rodině a partnerských vztazích. Čtenář má jedinečnou možnost pochopit, jak to funguje ve vietnamské rodině, což je velký přínos pro každého, kdo má zájem zjistit princip fungování vietnamské rodiny. Z důvodu známé uzavřenosti vietnamské komunity je to neocenitelná sonda do podstaty dané věci.

Ke zjištění informací, jak probíhal proces adaptace vietnamského etnika, jsem čerpala informace z knihy Stanislava Broučka **Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR**. Brouček sleduje proces adaptace Vietnamců, kteří přišli v roce 1982 do Bechyně studovat střední průmyslovou školu pro lesníky. Lesnické učiliště bylo v tomto roce přebudováno výhradně pro výchovu vietnamských učňů. Z 57 učňů, kteří dokončili lesnické učiliště, zůstalo pouze 8 definitivně ve Vietnamu (pouze jeden pracuje v současnosti v oboru lesnictví). Přibližně 30 z nich žije v České republice a podniká zde. Hlavním motivem příchodu Vietnamců do České republiky bylo především zlepšení ekonomické situace. Ze začátku se jednalo pouze o migraci dočasnou. Snažili se vydělat peníze a velkou část z nich poslat rodině do Vietnamu. Většina z nich se ale stejně dříve či později rozhodla zůstat. Především kvůli tomu, že se před cestou velmi zadlužili. Vietnamci neemigrují kvůli snaze o poznání jiné kultury nebo prostředí, jejich motivací je především snaha o zlepšení ekonomické situace a celkových životních podmínek.

Ostatní zdroje, jako například články z portálu **Klub Hanoi**, nejsou ryze antropologického rázu, ale prvky antropologie se zabývají taktéž. Zejména Občanské sdružení Klub Hanoi, které se zabývá především propagací vietnamské kultury a integrací Vietnamců do společnosti s důrazem na zachování jejich kulturní

identity. Problematice Vietnamců se zde věnuje např.: etnolog PhDr. Stanislav Brouček CSc. a PhDr. Jiří Kocourek.

Tyto zdroje jsem velmi využila při psaní bakalářské práce, jelikož značně souvisí s mým tématem. Některé mi posloužily pro orientaci ve vietnamské kultuře a pro pochopení daných náležitostí, jiné pomohly lépe poznat specifika vietnamské kultury. Celkově mi poskytly velmi obohacující a potřebné informace a podklad pro tvorbu mé práce.

II. Metodologie

Informace do bakalářské práce jsem čerpala z odborných publikací, internetu a velká část zjištěných poznatků vyplynula z rozhovorů a dotazníků respondentkami, které jsem realizovala na gynekologicko - porodnickém oddělení. Záměrně jsem zvolila tyto metody výzkumu, neboť se domnívám, že každá respondentka je individuální a některá raději odpovídá písemně, z důvodu studu, v některém případě i času a v neposlední řadě i jazykové bariéry se bojí navázat kontakt, ale na druhou stranu díky rozhovorům jsem se mohla dozvědět detailnější informace a v případě dalších otázek, které mě při rozhovoru napadly, jsem se mohla ihned zeptat na potřebné otázky. Z důvodu přání respondentek jsem respektovala nemožnost nahrávání si rozhovorů na diktafon a klíčové informace jsem si tedy zaznamenávala na papír. Při výzkumu jsem spolupracovala s deseti respondentkami.

Při svém dotazování jsem využila i metodu polostrukturovaného rozhovoru. Měla jsme připravený seznam 25 otázek a podle potřeby a vhodnosti situace jsem pokládala jednotlivé otázky. Během rozhovoru jsem se snažila reagovat na odpovědi rodičky, abych udržela ráz rozhovoru. Snažila jsem se o spontánnost a nenásilnost rozhovoru, neboť se jedná o získávání velmi citlivých údajů.

Dále jsem použila nezúčastněné pozorování, jehož výhodou je možnost všimnout si a zaznamenat změny grimas, pohledů a chování respondentek. Při jednotlivých otázkách jsem si mohla všimnout jednotlivých pohledů, úsměvů, změn chování a to si myslím, že je při výzkumu a poté následně při analýze informací, velmi důležité. Bohužel jsem nemohla využít metodu zúčastněného pozorování, neboť uplatňování jednotlivých tradic a rituálů je bezvýhradně uzavřenou záležitostí.

Do výzkumu jsem vstupovala s obavami, zda se budou chtít vietnamské klientky dělit o informace, které právem pokládají za soukromé. Velmi důležité bylo také správné „načasování“ vhodnosti pokládání otázek, kdy položení otázky v nevhodný okamžik by mohlo způsobit, že mi ženy nebudou chtít odpovědět, ať už z důvodu bolesti, pocitu nepohodlí, únavy, studu. Všechny vyplněné dotazníky i zodpovězené otázky však ukázaly, že tato podmínka byla splněna dostatečně. Další možnou překážku jsem spatřovala v tom, že vietnamská komunita je brána jako

uzavřená společnost, která jen velmi nerada sděluje něco ze svého soukromí, na což mě upozorňoval i zdravotní personál. Neméně podstatným potenciálním problémem byla jazyková bariéra, kterou jsem se ale pokusila eliminovat tím, že jsem pro vietnamské rodičky připravila dotazníky nejen v českém jazyce, ale i v jazyce vietnamském, což se ukázalo jako velmi přínosné a všechny klientky jej ocenily, i když některé nevyužily možnost odpovědi ve vietnamštině, ale raději odpovídaly v češtině. Jednalo se zejména o klientky ve věkové kategorii do 20 let. Tento fakt si vysvětluji tím, že respondentky ve věku do 20 let jsou zvyklé používat více češtinu než vietnamštinu, protože vyrůstaly v České republice a ne Vietnamu a více tedy mají zažitý český jazyk, který používají při jednání s úřady, s lékaři, při studiu a v práci.

Všechny respondentky po určité době naší společné spolupráce uvedly, že je velmi těší můj zájem o tuto problematiku a že vítají jakýkoliv posun v otázce zájmu o vietnamské rituály, tradice a celkové odlišnosti od českých tradic. Žádná z žen mi neodmítla odpovědět, byť jen na jednu otázku. Musím však říci, že na počátku vstupu se téměř u všech žen objevily odmítavé postoje, které ale vycházely z toho, že tyto ženy se jen obávaly, co pro ně odpovědi budou znamenat. Po mém opětovném představení a vysvětlení mého záměru už byla spolupráce velmi příjemná a obohacující.

Vstup do terénu mi zprostředkovala má osobní zkušenost a také jsem ho měla zajištěný přes prostředníka, což byla v mém případě porodní asistentka, která se o ženy starala.

Reflexe: Zpočátku se objevovaly postoje negace, nedůvěry a odmítání. Postupem času docházelo k vytváření užšího vztahu a tím i k získávání dílčích informací. Měla jsem zpočátku obavy z nedůvěry žen a neochoty komunikovat na toto téma.

Etika výzkumu: Jako etické dilema se ukázala předpokládaná jazyková bariéra, dále to byl jiný postoj k vnímání problematiky těhotenství a porodu ve smyslu odlišností od české komunity a v neposlední řadě i typický znak vietnamské komunity - nedůvěra ke sdělování informací, kdy většina informací přijde Vietnamcům jako velmi intimní a tudíž ryze soukromá. Navíc jim nepřijde důležité se jakkoliv dělit o své pocity, tím spíše, jedná – li se o jinou národnost. Respondentkám jsem se před začátkem výzkumu představila a seznámila je se svou

prací, se svým tématem a přislíbila jim anonymitu ve své práci a tu jsem také později při psaní dodržela.

III. Teoretická a praktická část

1. Historie příchodu vietnamské komunity na území ČR

Historie příchodu vietnamské komunity do ČR můžeme mapovat od roku 1956, kdy po mezistátní dohodě přišlo do České republiky několik Vietnamců, kteří tu již zůstali. Někteří si vybrali Českou republiku jako své bydliště, kde se rozhodli založit své rodiny, někteří zde zůstali kvůli studiu. V roce 1967 do České republiky přišlo 2100 Vietnamců, kteří byli umístěni na pozice manuálních pracovníků. (Brouček, 2005)

Rok 1973 je významným předělem v oblasti migrace, kdy zástupci Vietnamské demokratické republiky přijeli do Československa, aby projednali příchod nových vietnamských občanů, kteří by se zaučili v nových pracovních pozicích. (Brouček, 2005)

V 80. letech dochází, v rámci organizace práce, k rozdělení pracovních náplní podle aktuální potřeby v různých resortech a pracovních odvětví. Pro Československo Vietnamci v té době představovali důležitou pracovní sílu v oborech, kde Češi a Slováci nechtěli pracovat, například v pásové výrobě ve velkých firmách. Vietnamští pracovníci části svých výdělků zasílali a někteří stále ještě zasílají do Vietnamu svým příbuzným. (Kocourek, 2005)

Počet Vietnamců u nás prudce stoupl mezi lety 1979- 1985. Pobývalo zde až 35 000 Vietnamců. Poté došlo k postupnému snižování, v roce 1985 jich zde bylo jen 19 300. Vietnamci byli rozšířeni po celé České republice, nejvíce však v Praze a jejím okolí. (Kocourek, 2005)

2. Migrace

V oblasti migrace je často používána „push-pull“ teorie. Tato teorie zaměřuje pozornost na determinanty, které ovlivňují rozhodování lidí migrovat. Na jedné straně se jedná o faktory, které působí na jedince negativně, tzn. ty, jež jej vypuzují, vytlačují – push faktory. Těmi může být nedostatek pracovních příležitostí, špatná životní úroveň, ekonomické potíže apod. A na straně druhé pozitivní faktory, které jej přitahují – pull faktory. (Lawless, 1996)

Jednotlivé cizinecké skupiny v závislosti na obživných aktivitách a pobytových stavech volí i odlišné integrační strategie. Vietnamci jsou nejpočetnější cizineckou skupinou s trvalým pobytem v České republice. Na rozdíl od pendlerství, sezónní nebo dočasné migrace charakteristické například pro Ukrajince, se u Vietnamců velmi často jedná o řetězovou migraci, kdy za živitelem rodiny přijíždí nukleární rodina, nebo si jednotlivý imigrant v České republice nachází partnera / partnerku. (Šišková, 2001)

Podle Aleny Svobodové, v knize *Výchova k toleranci a proti rasismu* autorky Tatjany Šiškové, je v současné době problematika xenofobie, intolerance, a do jisté míry i rasismu úzce spojena s řešením novodobé migrace s postojem k uprchlíkům, kteří žádají v jiném státě o azyl. Stát ve své podstatě řeší problematiku těchto otázek vytvářením jakéhosi legislativního rámce. (Šišková, 1998: 36)

Hlavní příčinou současné imigrace jsou socioekonomické rozdíly mezi bohatými a chudými zeměmi. Oproti tomu jsou méně významné příčiny stěhování obyvatelstva z důvodů válečných konfliktů, politického pronásledování, náboženských bojů, kmenové genocidy a ekologických katastrof. V případě Vietnamců probíhá proces emigrace tak, že ti schopnější a mladší následují své krajany, kteří odešli již dříve do jiných zemí a svým rodinám o sobě dávají pravidelně vědět, píšou, posílají fotografie, někdy i peníze do původního domova. To všechno jsou viditelné důkazy, že v té jiné a vzdálené zemi lidé žijí a že se tam žít dá. (Šišková, 1998). Vietnamci, kteří do Česka přijíždějí, využívají rozsáhlých rodinných vazeb k lepší pomoci při integraci. Tento fakt souvisí i s účelem pobytu v České republice. (Trbola, 2010).

Vietnamské etnikum se skládá na území České republiky z několika skupin. Tři hlavní lze označit jako *starousedlíky*, kteří se stali podnikateli: prodejci,

dovozci zboží atd. (včetně těch, kteří přišli jako příbuzní a známí dříve usedlých Vietnamců po roce 1990), dále na *nově příchozí imigranty* od devadesátých let (včetně těch, kteří si přinesli z Vietnamu kapitál na podnikání, s nímž pak na mnohých místech vytlačili své vietnamské konkurenty - starousedlíky) a poslední skupinou je nejnovější migrace, tj. *agenturní dělníci*. (Trbola, 2010)

Z rozhovorů vyplývá, že většina respondentek se adaptovala po svém příchodu do ČR dobře. Jako nejčastější problémy uvedly ženy komplikace s úřady, kdy úředníci byli velmi často neochotní jim jakkoliv pomoci, komunikační bariéra se objevovala nejen s úředníky, ale i v obchodech a zpočátku i ve zdravotnictví. Nejedna respondentka uvádí, že největšími pomocníky při migraci a následné adaptaci jim byli rodinní příslušníci nebo známí z vietnamské komunity, kteří jim poradili a pomohli jim zařídit některé potřebné věci. Jedna žena při rozhovoru uvedla, že jí se vším pomohl její budoucí manžel, kterého si tady našla. Valná část dotazovaných uvedla, že lepší adaptace probíhala dobře i díky tomu, že tu měli i své příbuzné, kteří jim poskytli nejen prozatímní domov, ale často i zaměstnání. O tom, jak adaptace probíhala u většiny Vietnamců, vypovídají následující slova pětaticetileté ženy, která žije v Čechách 15 let: „Do Čech nás pozval bratr mého manžela a musím říci, že jsem zpočátku nevěděla do čeho jdu, dostali jsme nabídku pracovat u něj v bistro a bydlet u něj, za což jsme byli moc vděční a kvůli lepším životním podmínkám, než jsme měli ve Vietnamu, jsme tu již zůstali.“

Domnívám se, že je velmi důležité, aby na problém azylantů byla připravena i majoritní společnost, která by svým chováním přispěla k rychlejší integraci cizinců do běžného života.

2.a Integrace Vietnamců

Z hlediska kulturních tradic jsou Vietnamci zaměřeni na poznání jedince, osobní kontakt, empatii a citové vnímání. Sami Vietnamci se charakterizují jako kultura „kontaktní“, „kultura ženského principu“, „kultura mezilidských vztahů ve společnosti“. Objektivistické a pozitivistické pohledy statistiky a sociologie jim nejsou blízké, chápání sociálních věd ve Vietnamu je silně ovlivněno tradicí mravní z konfucianismu. (Kocourek, 2005)

V roce 2002 společnost Člověk v tísni zrealizovala vzdělávací program

Varianty, jehož cílem bylo spustit interkulturní vzdělávání do vzdělávacího systému. Autoři uvedli jako svou vizi zvýšení tolerance a respekt ke členům minoritních skupin a také snazší integraci jednotlivců do společnosti. Součástí tohoto programu byl projekt pod názvem „Co si myslí Češi o Vietnamcích.“ Ve výsledcích byly patrné zjištěné nejčastější předsudky vůči vietnamské menšině, mezi které patří například to, že Vietnamci jsou prodejci jen nekvalitního zboží. (Dostupné z: <http://www.cvs-praha.cz>)

Během rozhovorů s respondenty vyplynulo, že přicházející Vietnamci by bez pomoci své rodiny či známých nebyli schopni a ani odhodláni přesídlit do České republiky. Sžití s českou komunitou jim znesnadňují hlavně interkulturní bariéry, kulturní šok, uzavřenost komunity a sociální patologie spojená se vzájemnou provázaností komunity a v neposledním místě i životem v provizoriu. Z toho důvodu ve velké míře využívají i služeb vietnamských organizací. Teprve po déletrvajícím pobytu Vietnamců v ČR a zejména poté, co se jim zde narodí děti, si postupně přivykají na naše prostředí, začíná vznikat motivace k cílené integraci v ČR, větší zájem o společenské dění a zároveň s ním subjektivní potřeba širšího vzdělávání.

Za jednu z největších překážek úspěšné integrace nově příchozích Vietnamců do ČR lze kromě kulturní a jazykové odlišnosti považovat také administrativní bariéry spojené se zajišťováním pobytu v ČR. Vietnamci většinou nedeklarují veřejně jiné zásadní problémy, které by jim bránily v pobytu v ČR. Naopak, jsou spíše zvyklí veškeré problémy řešit samostatně, případně pomocí komunitních struktur. Ovšem výsledky výzkumu poukazují na to, že za další negativní aspekty života v ČR vietnamští občané považují např. byrokratické překážky v podnikání, administrativní překážky zaměstnávání. Na otázku: Co vidíte z Vašeho pohledu jako největší problém ve vztahu zdravotnický personál a vy?, odpověděly respondentky, že personál jim nedává prostor pro jejich rituály a tradice, v nemocnicích se moc spěchá a například, když Vietnamci vykonávají motlitby, nemají dostatek soukromí. Většina Vietnamek dále odpověděla, že jazyková bariéra už dnes není takový problém, Vietnamci už lépe rozumí, existují překladatelé, piktogramy, ale stále si ještě česká společnost nezvykla na to, že mají svoje potřeby, rituály a tradice a nedávají jim moc prostoru je vykonávat, proto jsou vietnamské rituály potlačovány a Vietnamci od nich ustupují. Většina dotazovaných

Vietnamek sdělila: „Úplně nejmladší generace je vychovávána spíše po česku a staré tradice nezná nebo jim o nich prarodiče vypráví, ale mladí už se jimi neřídí, bojí se, že by nezapadli do českého kolektivu a navíc se jim české zvyky a způsob života líbí víc, přijímají ho jako samozřejmost.

Součástí strategie dlouhodobého provizoria je u Vietnamců i vytvoření „permanentního migračního mostu“. Část Vietnamců v České republice koncept permanentního migračního mostu naplňuje tak, že přichází do České republiky individuálně a svoji rodinu nechává ve Vietnamu, čímž si nechává dlouhodobě otevřenou možnost rodinu buď přesídlit do České republiky, nebo se po dočasném pobytu v České republice vrátit zpět. Jelikož je však individuální integrace do českého prostředí obtížná, zakládají někteří z nich v České republice novou rodinu (obvykle rovněž s Vietnamkou/cem), aniž by ovšem přestali podporovat původní rodinu ve Vietnamu. Jejich návrat se tím stává jen těžko uskutečnitelný. Přesto o něm Vietnamci i nadále uvažují. Vedle rodinných vztahů Vietnamci v České republice vytvářejí i rozsáhlé institucionální etnické sítě, jež jim umožňují existovat v České republice v podstatě bez hlubších kontaktů s majoritním obyvatelstvem. Mají své právníky, lékaře, své herny, cestovní kanceláře, svůj tisk. (Uherek, 2003)

Mezi hlavní determinant ovlivňující integraci Vietnamců patří zejména očekávání rychlého zbohatnutí a návratu do Vietnamu. Tato vidina se však velmi často nevyplní a dochází k následnému zklamání. Kromě předsudků a neosobního chování si někteří Vietnamci povzdychnou nad problémy v komunikaci, nad příliš odlišnými klimatickými podmínkami, vzpomínají na tradiční svátky a pestřejší společenský život, který ve Vietnamu vedli, litují ztráty tradiční atmosféry mezilidských vztahů. (<http://www.migraceonline.cz>) Naopak směrem k intenzivnější integraci vede například: otevírání podnikatelského prostředí tržnic, rozšiřování role vietnamských organizací a sociální sféry, intenzivnější spolupráce vietnamských a českých firem a zaměstnanců se zaměstnavateli, zvyšující se působení neziskových organizací na osvětu v rámci vietnamské komunity například Klub Hanoi, medializace a v neposlední řadě i výrazný vliv multikulturní výchovy a vzdělávání o Vietnamu. (Kocourek, 2005)

3. Současný život Vietnamců v ČR

Podle Českého statistického úřadu je v České republice hlášeno k 30. 11. 2011 celkem 55 585 Vietnamců, z toho 37 497 jich zde má trvalý pobyt a při detailnějším rozboru je patrné, že z této skupiny je 21 022 mužů a 16 475 žen. Ostatní typy pobytu zahrnují 18 088 Vietnamců, přičemž 10 900 je mužů a 7 188 je žen. Vietnamské obyvatelstvo patří do třetí nejpočetnější skupiny cizinců na našem území. Proti roku 2001 u nás přibylo 34 900 Vietnamců. Největší početní zastoupení je pak logicky v Praze (13 959) a nejméně v Jeseníku (807). (<http://www.czso.cz>)

V posledních letech se objevuje přehodnocení náhledu Vietnamců na Českou republiku. Zatímco v dřívějších letech pro ně byl příjezd do České republiky jen z důvodu výdělků s tím, že se později vrátí zpět do Vietnamu, postupně začali zjišťovat, že život v České republice pro ně bude spíše dlouhodobější záležitostí. Tento fakt zřejmě nejhůře přijali zejména generace starších Vietnamců, která ctí vietnamské přísloví- „Umírající liška obrací svou hlavu k domovu“. Zatímco dříve byla vietnamská komunita v České republice charakterizovaná jako uzavřená komunita, díky mladší generaci, která v České republice vyrůstala, se vietnamská menšina začíná více otevírat české komunitě. (Thông tin Séc-Việt, 2007)

Zřetelným důkazem toho, že se zdejší vietnamská komunita v první generaci vnitřně stmeluje a vytváří vlastní soběstačný svět, je též existence místního vietnamského tisku, v posledních letech lze dokonce hovořit o „boomu“ vietnamského tisku v ČR. Kromě měsíčníku vietnamské ambasády Que Huong – Domov je to např. Tuan Tin Moi (Noviny týdne), Van Xuan (Deset tisíc jar), The Gioi Tre, An Ninh The Gioi (Světová bezpečnost) a časopis pro mládež Thang Nien (Mládež), jejich redakce sídlí v *Sapě*, ale jde o pobočky hlavních redakcí, které se nacházejí ve Vietnamu. Všechny zmíněné časopisy se prodávají za jednotnou cenu 30 Kč. Z výzkumu Jiřího Kocourka pro Multikulturní centrum v Praze vyplývá, že nejčastějším informačním kanálem, jehož prostřednictvím se Vietnamci dozvídají informace o podmínkách života v ČR, je vietnamský tisk. (Kocourek, 2006)

Vietnamce můžeme rozdělit podle profesní orientace a sociálního postavení na tyto skupiny:

- prodejci - na tržnicích (malo a velkoobchodních) nebo v kamenných obchodech,
- provozovatelé různých služeb: tlumočníci, zprostředkovatelé činností všeho druhu,
- dovozci zboží,
- majitelé a organizátoři tržnic, heren, restaurací, bister atd.,
- výrobci (+pěstitelé) - potravin, zeleniny, různého zboží včetně ilegálních aktivit,
- zprostředkovatelé migrace,
- bohatí investoři v ČR a ve Vietnamu,
- pracovníci v továrnách. (Trbola , 2010)

Nejčastějšími profesemi, jak je možné analyzovat z výsledků výzkumu, jsou: kuchařka, „roznašečka“, což je profese, která je známá v našich poměrech jako servírka, dále pomocnice v obchodě, podnikatelka (ve výzkumu nejčastější profesní zastoupení). Netypickým zaměstnáním disponovala třicetiletá žena, která uvedla, že pracuje v organizaci, která pomáhá integraci vietnamské komunity v České republice, v čemž jí napomáhá i její vysokoškolské vzdělání.

3.a Model chování Vietnamců – kulturní specifika

Velmi častým projevem u Vietnamce je úsměv a to dokonce i v situacích, kdy se Vietnamci cítí nepříjemně, jsou nervózní, jedná se o velmi vážné či smutné záležitosti. Úsměv je v tomto případě výrazem negativního pocitu, který však není slušné na veřejnosti vyjadřovat a zdůrazňovat. (<http://www.varianty.cz>)

Vietnamci ve své kultuře jednájí velmi skromně a je jim cizí hlasitý hovor, mluví spíše tiše a typické pro jejich povahové vlastnosti je pokora. U Vietnamců je obvyklé, že se téměř nikdy nedívají do očí. České chování, jakým je například sebevědomé vystupování, mluvení nahlas, sdělování kritiky, přímý pohled do očí, by ve Vietnamu byl mnohdy hodnocen jako neslušné chování. V oblasti komunikace se nejprve zdraví muž, poté žena. (Špirudová, 2005)

Setkání s Vietnamcem probíhá vždy v rovině zájmu o rodině a zdraví. Ve Vietnamu je obvyklé, že se Vás začnou vyptávat na Váš zdravotní stav a zároveň Vám sdělí i svůj zdravotní stav, včetně své nálady a pocitů. Mnohým návštěvníkům Vietnamu se mohou zdát konkrétní informace o zdravotním stavu příliš intimní záležitostí, ale Vietnamec tím chce dát najevo opravdový zájem o Vaši osobu, popřípadě Vám pomoci tím, že Vám doporučí osvědčenou medicínu či léčitele.

Typické pro Vietnamce je, že se často usmívají nebo nahlas smějí a to i v situacích, kdy Evropanovi není jasné, proč se dotyčný směje a leckdy to považuje za nepřiměřenou reakci. V okamžiku, kdy Vietnamec nerozumí, začne se usmívat. Proto bychom měli mít na paměti, že u Vietnamce ne vždy úsměv vyjadřuje souhlas nebo pochopení situace. Pro Vietnamce nepřipadá v úvahu říci: „Nechápu Vás, řekl jste to nesrozumitelně.“ ([http:// www.varianty.cz](http://www.varianty.cz))

Mnoho lidí často používá, i když si to třeba někdy ani neuvědomí, etnocentrický pohled a často mají pocit, že to jak se on chová a co je pro něj důležité, je to jediné správné a možné. Ale každý máme své hodnoty a své vrozené modely chování a měli bychom respektovat to, že v každé kultuře se různé věci vyjadřují jinak než „u nás“ a je to pro ně naprosto samozřejmé a možná že i my, ač si myslíme, že naše chování je to nejlepší, jim můžeme připadat v jejich očích směšný a „divný“.

Podání předmětu jednou rukou je Vietnamci považováno za nezdvořilé. Vietnamci podávají předmět oběma rukama, tím dávají najevo, že si daného člověka váží. Vietnamci se nezdraví sepnutím rukou, jak bývá v okolních státech obvyklé, ale podávají ruku v evropském stylu. Chcete-li být zdvořilejší, podejte obě ruce. Většina Vietnamců podobnou zdvořilost od cizince neočekává, ale pokud to uděláte, okamžitě získáte jejich sympatie, protože pochopí, že znáte jejich tradici, že se o ně zajímáte. Noha přes nohu je ve vietnamské kultuře brána jako vyjadřování nadřazenosti. Ruce zkřížené na prsou jsou pokládány za projev rozčilení nad obsahem daného dialogu. Dlouhý nehet u Vietnamců znamená vyjádření, že nemusí fyzicky pracovat. Někdy lze u vietnamských podnikatelek či intelektuálek spatřit na levém malíčku dlouhý nehet. (Špirudová, 2005)

Vietnamci si potrpí na módu. Chodí vždy slušně a čistě oblečení. Znamená to pro ně projev dobrého chování. Vietnamské ženy takřka nenosí sukně. Také

jejich sváteční kroj „ao dai“ (čti: ao zaj) je složen z dlouhé, přiléhavé tuniky a dlouhých hedvábných kalhot. (<http://www.varianty.cz>)

4. Akulturace

Akulturace je podle Murphyho „proces společenských a kulturních změn vyplývajících z kontaktu různých skupin.“ (Murphy, 2006) Akulturace podle něj nastává v momentě, kdy mezi dvěma nebo více společnostmi dochází k přímému a také dlouhotrvajícímu vzájemnému kontaktu. Dále dodává, že takový kontakt je nevyhnutelný pro téměř všechny skupiny, a tak je akulturace běžným faktorem společenského života a ne nějakým speciálním stavem. (Murphy, 2006)

Stanislav Brouček píše o akulturaci jako o sociálním procesu, v němž dochází ke kulturním změnám trvalým stykem dvou nebo více kultur. Akulturace zahrnuje jak přebírání jedněch prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných nebo jejich přetváření. (Brouček, 1991)

Ač by se mohlo zdát, že se akulturace projevuje u Vietnamců například v přijímání a používání českých jmen, opak je pravdou. Vietnamci používají česká jména bez problémů, fakticky bez zásahu do tradic, neboť osobní jméno si během života mohl člověk měnit i v tradičním Vietnamu. (Vasiljev, 2006)

5. Vietnamská národní menšina

V březnu 2008 oficiálně požádal vietnamský premiér Nguyen Tan Dung našeho tehdejšího předsedu vlády, aby byli Vietnamci žijící u nás uznáni za národnostní menšinu a to se všemi právy i povinnostmi. Požadavku však česká vláda nevyhověla. Hlavním důvodem je, že česká exekutiva žádnou takovou možnost správního rozhodnutí nezná a vláda tedy nemůže oficiálně uznat žádnou národnostní menšinu. Existuje zde pouze tzv. menšinový zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, který stanovuje že, „národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“ (Brouček, 2003)

Vietnamská národnostní menšina se vyznačuje tím, že disponuje silným národním vědomím, které se opírá o historické, jazykové a kulturní tradice mateřského národa. Charakteristickým znakem vietnamské komunity v České republice je její silná uzavřenost do sebe a důraz na rodinné vazby a vlastní společenské vztahy. (Brouček, 2003)

Když si často lidé kladou otevřenou nebo skrytou otázku, jací Vietnamci jsou, očekávají zřejmě především odlišnosti oproti Čechům nebo Evropanům, patrné na první pohled. Jejich předpokladem je jiný řád a systém daný tisíciletou „orientální tradicí“. Rozdíly politického, kulturního i ekonomického vývoje v obou zemích jsou pro Vietnamce žijící v České republice argumentem pro přijímání současného každodenního provizoria. (Sedláková, 2005)

Jak jsem se dozvěděla z otázek pokládaných respondentkám, tak mentalitu svého národa přirovnává dotazovaný Vietnamec k mravencům, pro snadno nahraditelné množství ve válce i v práci. Povahové vlastnosti zformovala chudoba. Přispěla také k tomu, že každý Vietnamec se dovede sám prosadit. Kult peněz není ústředním motivem pracovního výkonu, tím je zlepšení současného charakterového stavu majority.

5.a Jazyk

Vietnamština je jazyk, který rozlišuje 6 tónů a zapisuje se latinkovým písmem. Typické pro tento jazyk je, že ve velké míře využívá diakritických znamének, tónových značek a jednoslabičných neohebných slov. Tón určuje význam slova, a proto se každé slovo ve vietnamštině musí vyslovit se správnou intonací. Dá se říci, že vietnamština a čeština stojí na protipólech pomyslného měřítko, kterým bychom hodnotili vzájemné rozdíly mezi jazyky. (<http://www.klubhanoi.cz>)

Typické pro vietnamštinu je, že v ní neexistuje tykání a vykání v podobě, jakou známe v češtině. Vykání je nahrazováno zvláštními zdvořilostními obraty, jejichž aplikace závisí na řadě okolností. To znamená, že jiná podoba vykání bude u starší osoby, jiná u mladšího účastníka hovoru apod. Pomocí široké škály osobních zájmen vyjadřuje vietnamština také vztahy nadřizenosti a podřizenosti. Všeobecně platí, že za čím mladšího označíte sebe a staršího toho druhého, tím jste zdvořilejší. Tohle je pevně zakotveno v jazyce a Vietnamci jsou na to citliví. V Čechách Vietnamci chápou, že jim někdo na tržnici tyká, ale automaticky si takového člověka zařadí. Což ale neznamená, že by se třeba neusmáli a neobsloužili Vás. (Špirudová, 2005)

Na vietnamské komunikaci je od naší komunikace odlišné to, že téměř v žádných případech ve vietnamské mluvě nenalezneme zápor. Uvedeme si to na příkladu vietnamské pacientky, která je přijímána k porodu. Na otázku zdravotní sestry, zda ženě může podat lék proti bolesti, či ne, se jí dostane odpovědi typu: „Musíme si to promyslet“ apod. Pokud bychom chtěli zjistit, proč tomu tak je, museli bychom hledat odpověď v buddhistické filosofii, která má nesmírný vliv na vietnamské myšlení. V této filosofii je zřejmé, že nesouhlasit s vysloveným stanoviskem druhé osoby je nezdvůřilost. Ve Vietnamské komunikaci existují způsoby, jak vyjádřit souhlas, použitím těchto slov: vang – neutrální ano, da – zdvořilé ano, bam – zdvořilé ano, u – neutrální ano (nebo „jo“ užívané v některých regionech země). (Rösslerová, 2002)

Velmi často respondentky odpovídaly, že první generace migrantů z Vietnamu ovládá vietnamštinu velmi dobře, ale český jazyk se učit odmítaly, protože jejich původní vizí bylo, že jakmile nashromáždí potřebný finanční obnos, odcestují zpět

do Vietnamu za svými rodinnými příslušníky, a proto se odmítali na tak krátkou dobu začít učit tolik obtížný český jazyk. V průběhu let se však ukázalo, že původně zamýšlený krátkodobý pobyt se protáhne. Absence češtiny u Vietnamců starší generace poté následně způsobila odmítání zapojovat se do české kultury, naopak zapříčinila uzavírání se pouze do své komunity. Naproti tomu u mladší generace je zcela opačná záležitost. Tato generace umí lépe česky než vietnamsky a tudíž jim nedělá problém se začleňovat do české komunity.

Má otázka ve výzkumu byla zaměřena i na to, jakým způsobem zajišťují vietnamští rodiče styk s českým jazykem a kulturou. Odpovědí mi bylo: vietnamští rodiče většinou zajišťují svým dětem takzvané „české babičky či tety.“ Jedná se o ženy, které mají po celý den za úkol s dětmi trávit čas, když jsou rodiče v zaměstnání. Náplní práce těchto babiček je nejenom učit děti českému jazyku, ale psát s nimi i úkoly, hrát si a někdy i vařit česká jídla.

5.b Náboženství

Vietnamci jsou silně nábožensky založení. Modlitby jsou pro ně denním rituálem. To potvrzují i domácí oltáře, kde mají fotky svých předků, zapalují svíčky, nalezneme na něm květiny nebo předměty patřící k životu předků. Vzhledem k tomu, že náboženství prolíná celý jejich život, zaujímá v žebříčku životních hodnot přední místa. Vietnamci se vyznačují velkou náboženskou tolerancí, takže doma žijí vedle sebe bez problémů třeba katolíci s buddhisty. Z náboženských směrů převládá nejvíce katolicismus – 7% a buddhismus – 58% (především mahajánový buddhismus). (Ičo, 2010) Víra v toto náboženství se potvrdila i v mém výzkumu, kdy 6 respondentek vyznává toto náboženství a z toho 1 respondentka shrnuje svou víru takto: „Ve Vietnamu mě rodiče vedli k buddhismu, ale tady v ČR nemáme tolik příležitostí vyznávat svoji víru – „Čechové“ nám to moc neumožňují a to ani v nemocnici, ani v restauracích a navíc musíme hodně pracovat, abychom se užívali, proto není tolik času na naše obřady, jako ve Vietnamu.“

Dalšími náboženskými směry je protestantismus, islám a hinduismus. Typické pro Vietnamce je, že vyznávají tzv. kult předků. Pro duchovní život Vietnamců je samozřejmá víra v nadpřirozený svět, která vzešla z dávného animismu. K této víře se obrací a berou ji jako samozřejmou součást svého života.

Mezi duše předků Vietnamci řadí duše zemřelých rodičů, prarodičů, jejich rodičů, ale i vzdálené příbuzné. Všem těmto předkům věnují modlitby u svého speciálního oltáře, který má ve svém domě každá rodina. V typické vietnamské domácnosti bývá oltář na levé straně po vchodu do místnosti. Na tomto oltáři nalezneme fotky zemřelých, jídlo, které je pro ně připravené, vonné tyčinky a různé talismany. (Ičo, 2010)

V této souvislosti možná trochu překvapí jev, který se v poslední době objevuje a tím je konverze některých Vietnamců ke Svědkům Jehovovým. Těmto Vietnamcům pochopitelně nejde o víru, ale o prostý fakt, že témata rozhovorů v komunitě Vietnamců se stále pohybují buďto kolem obchodu, anebo dětí. V komunitě Svědků Jehovových mají možnost se vypovídat o čemkoli, přičemž jim sekunduje „vděčný posluchač“, a navíc – rozhovor se odehrává ve vietnamštině. To, že Svědci Jehovovi se ve vietnamské komunitě opravdu silně angažují, potvrzuje i skutečnost, že když se před lety poprvé otevřel kurz vietnamštiny pro veřejnost, patřili jejich stoupenci mezi úplně první zájemce. (Uherek, 2003)

Při analýze výsledků výzkumu se ukázalo, že to byl právě buddhismus, který pomáhal a pomáhá vietnamským ženám zvládnout lépe průběh těhotenství a porod, kdy samy respondentky popisují, že porod zvládaly klidněji a díky své víře byly vyrovnanější a více na porod připravené. Mnoho z nich uvedlo, že díky myšlenkám a posláním buddhismu se následujícího porodu tolik nebály.

5.c Proces vzdělávání

Učitel má ve vietnamské kultuře tradičně velmi důstojné a vážené postavení. Tradiční úcta k vzdělaným lidem souvisí s filosofií konfucianství, která je ve Vietnamu hluboce zakořeněna a s tradicí a řádem vietnamského císařství, které má bohatou kulturní tradici založenou právě na vzdělání. Vzdělání ve Vietnamu je tradičně prestižní záležitostí a rodiče si přejí, aby jejich děti měly lepší život, než mají oni sami a uvědomují si, že je to právě vzdělání, které jim k tomu může dopomoci. Dodnes však základní vzdělání nepokrývá všechny vrstvy obyvatelstva ve Vietnamu. Ačkoliv je tedy vzdělání tradičně ceněno, stále je poměrně velké procento dětí, které nedosahuje více jak pětiletého vzdělání. Dosažení vyššího středoškolského vzdělání lze více méně předpokládat pouze u městských dětí.

Hlavní důvody jsou ekonomické. U rodin je hlavní obživa zemědělství a děti se brzy stávají nepostradatelnou pomocnou silou pro obživu rodiny. Proto se stává, že rodiče musí slevit ze svých ambicí vkládaných do dětí z důvodů špatné ekonomické situace. (<http://www.cizinci.cz>)

Vzdělání je významnou hodnotou vietnamského etnika. Na vzdělání dětí je kladen patřičný důraz. Vzdělání dětí je pro vietnamské rodiče velmi vysokou hodnotou. Vietnamští žáci jsou charakterizováni jako šikovní a pracovití. Vědí, že chtějí-li prorazit a svým rodičům pomoci, musí ke studiu přistupovat odpovědně, vydat ze sebe více než jejich spolužáci. Rodiče je motivují k tomu, aby se učily a nemusely jako oni trávit život ve stáncích. (<http://www.cizinci.cz>)

Čeští pedagogové hodnotí studium a chování vietnamských dětí velmi pozitivně. Nežádá se stává, že dávají vietnamské dítě jako vzor pečlivé přípravy, zájmu a houževnatosti, dětem českým. (Černík, 2006)

Z výzkumu vyplývá, že 2 respondentka byla základního vzdělání, 4 byly středoškolského a 4 vysokoškolského vzdělání. Vysokoškolské vzdělání se promítlo i do odpovědí v dotazníku, neboť úroveň a kultivovanost odpovědí byla právě u vysokoškolsky vzdělaných žen vyšší.

5.d Vietnamská tradiční kultura

Pro tradiční vietnamskou kulturu je typické, že ve vietnamské rodině panuje velká soudržnost. Vietnamci jsou známi jako dotykový národ. Navzájem se veřejně dotýkají mnohem častěji než Češi, ovšem v přátelských vztazích. Objetí a časté dotyky mezi příslušníky stejného pohlaví jsou pro ně zcela normální. Zajímavé však je, že u Vietnamců je ctěno pravidlo, že na veřejnosti je zcela nevhodné projevat intimitu a to jak v partnerských, tak i rodinných vztazích. Příkladem je třeba pohlazení vietnamského dítěte po hlavičce cizí osobou, to je pro Vietnamce nepřijatelné, protože ve vietnamské kultuře je to možné pouze u rodinných příslušníků. (<http://www.ikaros.cz>)

Z odpovědí respondentek jsem se dozvěděla, že partnerské vztahy jsou brány mnohem vážněji než u nás a jsou velice pevné. Mládež je přísně vedena k cudnosti a zdrženlivosti. Přísně respektována je rovněž společenská hierarchie.

Nemělo by nás udivit, když se nás Vietnamec krátce po seznámení zeptá na náš věk. Není neuctivý. Potřebuje si nás zařadit do společenské hierarchie, aby věděl, jak se k nám má chovat. Ve Vietnamu pravidla slušného chování přísně nařizují neuvádět nikoho na veřejnosti do nesnází. V žádném případě by neměl být upozorněn na chybu před ostatními, být zostuzen, aby „neztratil tvář.“ Ztrátu tváře naopak riskuje ten, kdo přímo na veřejnosti někomu něco vytkne.

5.e Vietnamská rodina

S tématem bakalářské práce úzce souvisí pojem vietnamská rodina. Mnoho rodin ve Vietnamu dosud pečlivě chová záznamy o původu a genealogii rodu, které se předávají z generace na generaci a stále se doplňují. Tato genealogie obsahuje nejen údaje o narození a úmrtí, ale i stručný zápis o hlavních činech a dosaženém postavení předků. Důležitým prvkem, který podmiňoval konkrétní formy uplatňování těchto zásad, byly vžití animistické představy. V konfuciánském pojetí společnosti zaujímal rodina nesmírně důležité místo. Patriarchální rodina měla být totiž každému blízkým a srozumitelným prototypem celé společnosti a spolehlivou buňkou, v níž se feudální struktura společnosti neustále reprodukovala. Tak jako žena a děti byly povinovány poslušností otci, hlavy rodiny, i poddaní byli vázáni podobným poměrem ke svému panovníkovi. Zatímco nejvyšší morální hodnotou v rodině byla synovská oddanost k rodičům, ve feudální společnosti to byla bezvýhradná věrnost panovníkovi. Pravá synovská oddanost spočívala i v tom, že synové a dcery měli se vši úctou a láskou trpělivě posuzovat nedostatky a chyby svých rodičů a pomáhat jim, aby je překonali. (Vasiljev, 1999)

Uctívání předků, které bylo a dosud je nejrozšířenějším obyčejem Vietnamců, je jakýmsi prodloužením vztahu dětí k rodičům za meze jejich života a přes hranice generací. Základem uctívání předků je vědomí závazku a vděčnosti vůči rodičům, prarodičům i vzdálenějším předkům za to, že dali člověku život. Žijícím i zemřelým rodičům musí synové a dcery působit radost tím, že žijí podle svých představ a přání. Vietnamci věřili, že člověk má nesmrtelnou duši. Po smrti žijí duše podobným způsobem jako živí lidé. Mají podobné potřeby a ty je třeba uspokojovat obětními dary. Spokojené duše neustále doprovázejí potomky. Potomci se svěřují duším zemřelých rodičů o všech svých úspěších i strastech. (Strašáková, 2005)

Konfucianismus se podepsal na struktuře všech společenských vztahů a výjimkou nebyl ani vztah mezi rodiči a dětmi. Synovskou oddanost přesně vystihuje tento citát: "Ten, kdo miluje své rodiče, se neodvážá ošklivit si ostatní. Ten, kdo je uctívá ke svým rodičům, se neodvážá přehlížet ostatní. Láska a úcta se plně uskutečňují ve službě rodičům." Kniha synovské oddanosti jej definuje takto: "Oddaný syn slouží rodičům: Když jsou doma, projevuje patřičnou úctu. Když se o ně stará, projevuje patřičnou radost. Když jsou nemocní, projevuje patřičnou starost. Když je pohřbívá, projevuje patřičný smutek a když jim obětuje, projevuje patřičnou důstojnost." (Vasiljev, 1999)

Pozůstatky tradičního rodinného uspořádání mají také často za následek, že se příbuzné rodiny po imigraci stmelí, čímž mohou snáze kumulovat prostředky při podnikání a vzájemně si vypomáhat. (Uherek, 2003)

Přesto je vietnamská rodina vystavena v novém prostředí hostitelské země tlakům, které postupně mění její principy a fungování. Změny ve vztazích širšího příbuzenstva má někdy za následek snaha některých členů rodiny o integrování se do české společnosti. Ke konfliktům ale dochází především tehdy, pakliže jedna generace rodiny přítomné v České republice nastupuje cestu integrace (děti), zatímco generace rodičů trvá na dodržování rodinných norem v souladu s vietnamskou tradicí. (Uherek, 2003)

Vietnamské rody tvoří skupiny lidí odvozujících svůj původ od společného zakládajícího předka po mužské linii, příslušnost k určitému rodu se označuje příjmením a své rodové příjmení neztrácí ani žena při vstupu do manželství. Členství k rodu dědí totiž člověk po otci i po matce, v tomto pořadí, a tak se každý narozený Vietnavec fakticky stává součástí dvou rodin: otcova strana mu tvoří vnitřní příbuzné a matčina vnější. Jakmile se člověk ožení nebo vdá, stává se rovněž součástí dvou rodinných linií svého manžela či manželky. (Uherek, 2003)

Při výzkumu jsem položila respondentkám i otázky týkající se rodiny: Co znamená příchod nového člena pro vietnamskou rodinu? Jak prožívá tradiční vietnamská rodina narození dítěte? Na první otázku mi respondentky odpověděly: Vietnamská rodina vítá nového člena v hojném počtu. Když přijde žena z porodnice domů, často se na návštěvě sejde i několik desítek členů rodiny, všichni se modlí a dávají dítěti peníze nebo dárky- nejčastěji takové, které se váží k rodinným tradicím. Dítě se začíná oslavovat již v 5. měsíci těhotenství. Narození dítěte je pro

rodinu velkým štěstím, znamená pro ně velký dar. Na druhou otázku odpověděly, že se sejde široký okruh rodiny, udělá se společné dobré jídlo a velmi se modlí za zdraví dítěte. Všichni slaví. Prarodiče dítěte vkládají novorozenci talismany ve formě penízků a různých předmětů pod polštář. Oslavy trvají i týden. Respondentka, která žije v česko-vietnamském manželství uvedla: „ Při narození dítěte se sejde celá rodina a všichni slaví, u nás ale musela zvlášť slavit vietnamská rodina, zvlášť česká, neboť vietnamská rodina provádí rituály modliteb a česká spíše oslavuje alkoholem a povídáním. Navíc, naše vietnamská rodina čítá 80 lidí.“

Při rozhovoru se jedna z respondentek vyjádřila i k otázce vietnamské svatby a uvedla: „Naše svatba je lepší, je jiná. Já jsem tady byla na svatbě jen jednou, u své známé. U vás je na svatbě málo lidí. Mně přišla taková smutná. Lidé jdou na večeři a pak domů. Ve Vietnamu se sejde celá rodina, kamarádi a lidé z práce. Slaví se, zpívá a hraje do rána, někdy i několik dní“. Respondentky celkově potvrdily informace, které jsem zjistila o vietnamské rodině ze zdrojů a potvrdily to i na příkladu toho, že když žena leží v nemocnici, nezajdou za ní jen nejbližší příbuzní, ale velká část příbuzenstva a třeba každý den.

5.f Stravování

Vietnamská kuchyně je velmi pestrá a dá se shrnout několika výstižnými slovy: je pestrá, chutná, jednoduchá a plná rozmanitých chutí a vůní. Základ tvoří bílá rýže, nejčastěji klišovitá, která je lepivá a jí se rukama. Její tradiční způsob v přípravě spočívá v tom, že se vaří v páře a bez soli. K tomuto základu se přidává velké množství zeleniny, často jiné, než známe my Češi (dalo by se říci, že české ženy by v této zelenině rozpoznaly pouze druh podobný kopřivě a pažitce), koření (hlavně koriandr, kopr, zázvor, česnek a chilli papričky) a různých druhů omáček, za všechny je nejtypičtější rybí máčka *noc mam*, která je charakteristická silnou vůní a pro Vietnamce nahrazuje sůl. Vietnamci nepoužívají konzervované nebo zmražené potraviny, ale vše jen absolutně čerstvé. Oblíbenými pokrmy jsou masové závitky, různé druhy polévek, rýžové nudle „pho“, které se vyrábějí z rýžové mouky a přidává se k nim maso a zelenina. Každé jídlo potom doplňuje široká nabídka ovoce včetně méně běžných druhů, jako je zelené dračí ovoce, jujuba,

khaki, dračí oko, mangosten, pomelo, exotické druhy třešní a vodní jablka. Vietnamská káva je velice dobrá, obvykle se servíruje velmi silná a velmi sladká. (Špirudová, 2005)

Vietnamci řadí mezi oblíbená masa hlavně kuřecí, vepřové, králíčí či hovězí, dále zvěřinu, drůbež, ryby, sépie, škeble, úhoře a další mořské plody. Za delikatesu považují žabí stehýnka či slepičí pařátky. Velmi diskutabilní je pro Evropany maso psí, které je ale pro Vietnamce velmi chutné, ovšem pouze v druhé polovině lunárního měsíce, protože psí maso se nepovažuje za nečisté právě v této fázi. (<http://www.vietnam1.estranky.cz>)

Kultura stolování je pro Vietnamce velmi důležitá. Vietnamci jsou zvyklí jíst tři hlavní jídla denně, přičemž oběd a večeře jsou brány jako hlavní jídlo. Nepřejí si „dobrou chuť“. Vietnamci jsou zvyklí jíst společně a pomalu. Snaha jíst pomalu plyne z vietnamského klimatu po valnou část roku. Ve Vietnamu je 60–80% vlhkost vzduchu, teplota je 30 stupňů Celsia ve stínu, a proto jsou místní obyvatelé zvyklí vykonávat veškeré pohyby pomalu. Zašpinění ubrusu nebo mlaskání není výrazem nevychovanosti, je to výraz spokojenosti. Vietnamci jsou charakterističtí mimořádnou nepořádností při jídle. Je známkou velké nevychovanosti sousto nabrané ze společné mísy vsunout přímo do úst. (Pechová, 2003)

Vietnamci jsou známi svojí pohostinností. Zejména při mimořádných příležitostech, jako jsou například svatba, úmrtí, Nový rok či výročí úmrtí některého z předků uspořádá každá rodina, i ta nejchudší, hostinu, na kterou pozve své příbuzné. V ČR se Vietnamci snaží, aby jídlo i způsob přípravy a servírování bylo co nejvíce podobné jako ve Vietnamu. Na stolicích leží plastové stojany s hůlkami, lahve s chilli omáčkou, naloženým bambusem. Stoluje se tak, že se všechna jídla dají doprostřed stolu a každý si do prázdných misek nabírá, na které jídlo má zrovna chuť. Stravování je ve Vietnamu je bráno jako obřad, u kterého se sejdou všichni rodinní příslušníci a typické je, že se jí pomalu. Každé jídlo se pak zapije zeleným čajem, někdy rýžovým vínem, což je vlastně pálenka. (Thông tin Séc-Viêt, 2007)

Z výzkumu je patrné, že v těhotenství vietnamské ženy je velmi důležité dbát na stravování a Vietnamci mu připisují velkou váhu a důležitost. Princip stravování se děje podle jin a jang. Rituály v oblasti stravování Vietnamek by z výsledků výzkumu daly shrnout takto: v těhotenství jedí vietnamské ženy 3x denně,

nepozřou nic studeného, nejlepším jídlem je vývar s rýží a zeleninou, často pijí zelený teplý čaj, málo solí, jí hodně zeleniny a ovoce, kuřecí a rybí maso. Celkově jí hlavně ta jídla, která zasytí. Jí také hodně vajec, protože se traduje, že vejce jsou pro zdraví dítěte velmi dobrá. Používají hodně bylinek a velmi důležité je, aby jídlo bylo vždy čerstvé. V některých případech ženy pijí vysoce kalorická, různě ochucená mléka. Některé starší ženy doporučují těhotným Vietnamkám vyvařené vepřové klouby a kosti. Všechny respondentky tvrdí, že je pro ně typické ponaučení: „Pokud budeme jíst hodně, narodí se nám zdravé děti“.

6. Vnímání těhotenství a porodu

6.a Antropologie porodu

Tomuto tématu a odvětví se věnuje Ema Hrešanová, která své poznatky zmiňuje ve svém příspěvku ve sborníku Antropologické symposium III. V článku se snaží představit antropologii jakožto subdisciplínu kulturní a sociální antropologie. Porod je univerzální součástí ženské fyziologie. Řada lidí se domnívá, že porod probíhá všude stejně. V rámci antropologie porodu je porod vnímán jako jev, který je vždy kulturně a sociálně podmíněný. Na tuto podmíněnost poukázala i americká antropoložka a jedna z nejvýznamnějších představitelk antropologie porodu Brigitte Jordán. Napsala knihu s názvem *Birth in Four Cultures. A Crosscultural Investigation of Childbirth in Yucatan, Holland, Sweden, and the United States*. V této knize srovnává porodnické systémy čtyř odlišných kultur. Porodní praktiky a zvyky dané kultury interpretuje jako systémy, které mají vnitřní smysl. Ema Hrešanová zmiňuje i názor antropoložek Davis- Floydové a Sargentové, které tvrdí, že lze porodnický systém dané kultury pojímat jako jakýsi mikrokosmos, ve kterém je možné detailně pozorovat rychlé technologické procesy na jedné straně a kulturní hodnoty, normativní chování, sociální organizaci, generové vztahy a politickou ekonomii na straně druhé. Mezi nejvýznamnější antropoložky patří Margaret Mead, Niles Newton, Sheila Kitzinger, Carol McClain nebo Brigitte Jordán. Např. Carol McClain do antropologie uvedla termín etno- obstetrics- etno- porodnictví. Brigitte

Jordan je často nazývána „porodní bábou antropologie porodu“. Sheila Kitzinger napsala knihu „Women as Mothers: How they see themselves in different cultures“.

Největší nárůst antropologického zájmu o porod nastal v 80. letech. V současné době se okruh témat neustále rozšiřuje, nyní se v tomto oboru objevují témata jako např. o ženské zkušenosti s potratem, o adolescentním a pubescentním těhotenstvím atd.

Antropologie porodu slouží i jako cenný prostředek k pochopení jiných kultur. (Hrešanová, 2004: 92- 99)

6.b Rozdíly ve zdravotní péči ve Vietnamu a v ČR

Základní rozdíly mezi zdravotní péčí ve Vietnamu a v České republice respondentky shrnuly takto:

V České republice je péče velmi dobrá, mnohem kvalitnější, a dle slov některých žen si zdravotníci dají si s Vietnamci „více práce než ve Vietnamu“. Naproti tomu, ve Vietnamu je péče na mnohem horší úrovni, kdy se neklade tolik důraz na prevenci, což v České republice je jedno ze základních stavebních kamenů zdravotnictví. Některé ženy, které pobývaly i v jiných zemích, dokládají úroveň českého zdravotnictví tvrzením, že i v cizině se mluví o českých lékařích velice pěkně a s úctou. Co se týče problematiky těhotenství a péče o dítě, pak vietnamské ženy nešetří chválou na české porodníky. Jako největší pozitiva spatřují v komplexnosti péče, včasném zachytu patologických stavů, velkého důrazu na prevenci, velmi časté kontroly a nepodcenění žádného rizikového stavu. Velmi zdůrazňují zvláště výbornou péči je o novorozence, potažmo celkově o děti. Co se týče návštěvnosti předporodních kurzů, pouze 2 respondentky uvedly, že tuto možnost nevyužily. Jako důvod uvedly, že veškeré informace jim sdělily matka a sestra. Všechny ostatní respondentky kurzy navštívily i se svými manžely. Ve Vietnamu je tradicí, že navštíví-li muž se svou partnerkou předporodní kurz, pak bude chtít být přítomen i u porodu. Jedna z otázek, které jsem použila při svém výzkumu zněla: Je pro vietnamskou ženu typické mít otce u porodu? Mé respondentky mi odpověděly shodně ano a k této odpovědi dodaly, že otce mají u

porodu hlavně z toho důvodu, že muži umí lépe česky, jsou v Čechách déle, více se tu vyznají a další důvod je ten, že se muž velmi těší na příchod svého potomka.

Dále respondentky uváděly: Ve Vietnamu není zdravotní péče na tak dobré úrovni jako v ČR, pouze na soukromých klinikách, to ale stojí mnoho peněz. Ve Vietnamu není pro miminka příznivé klima, je tam hodně hluku a špíny, zápachu a nečistot. Např. ve Vietnamu moc maminka nemůže ven s kočárkem, neboť tam není moc chodníků. Ve Vietnamu se s běžnými nemocemi chodí na místní kliniku, kde pracují převážně zahraniční lékaři. Složitější případy se řeší ve větších městech jako je Singapur, Bangkok nebo Hongkong. Co se týče lékařské péče v těhotenství, pak většina Vietnamek absolvuje klasická vyšetření podobná jako v ČR, může si ale říci, jakým způsobem chce родit. (Není to proto, že tyto ženy jsou malé a mají úzkou pánev, jak by se mnozí laici mohli domnívat, bohužel hrají hlavní roli peníze. Přírozený porod je dlouhý a je málo finančně ohodnocen, zatímco císařský řez je rychlejší a za více peněz). Ve Vietnamu, pokud nemáte peníze, tak se to odrazí na všem, na zdravotní péči však mnohonásobně.

Co se týče zkušeností porodních asistentek v ČR s vietnamskými rodičkami, tak převládají názory, že vietnamské rodičky jsou velmi ukázněné, spolupracují velmi ochotně, snaží se o dodržování požadavků ze strany zdravotníků a nebývá problém ani s rodinnými příslušníky, naopak je porodní asistentky využívají jako prostředníky vzájemné komunikace. Při dotazech zaměřených na to, zda porodní asistentky znají tradice vietnamské kultury, většina odpověděla, že tradice ani rituály neznají, nevyhledávají je, ale respektují přání rodiček a kulturní odlišnost. Na mou otázku, zda by porodní asistentky uvítaly možnost doplnění vzdělání v rámci multikulturní výchovy, která se zaměřuje na seznámení a pochopení mezikulturních rozdílů, odpověděly téměř všechny, že o doplnění vzdělání neuvažují. Dvě porodní asistentky uvedly, že problematiku multikulturní výchovy znají, vzdělávají se v této oblasti a je to pro ně velmi přínosné. Nutno dodat, že obě zdravotnice mají vystudovanou vysokou školu, kde v rámci vzdělávacího programu je transkulturní ošetřovatelství a multikulturní výchova pilířem předmětu ošetřovatelství.

Názor Vietnamek na České porodnice a české zdravotnictví je velmi pozitivní. Říkají, že jsou české porodnice velmi hezky zařízené a personál je velmi

vzdělaný. „ Lékaři i sestry jsou na velké profesionální úrovni, všemu rozumí a snaží se nám pomoci“.

6.c Tradiční postavení ženy ve Vietnamu

„ Kvůli dlouhotrvajícím válkám se ženy ve Vietnamu naučily zastat veškerá potřebná řemesla, objevovaly se dokonce na postech ministryň. Ženy jsou také ve Vietnamu známé jako obratnější obchodnice," vysvětluje Eva Pechová z Klubu Hanoi, která je vystudovaná vietnamistka. (www.klubhanoi.cz)

Z odpovědí respondentek jsem se dozvěděla, že ženy jsou ve Vietnamu emancipované a tak mohou zaujímat různé posty. Typické pro Vietnamky je, že se vyhýbají konfliktům a například v Čechách si musely zvyknout na to, že pokud se nevyjádří, tak mlčení je v Čechách bráno jako souhlas. Pokud se zaměříme na jakousi preferenci pohlaví dítěte u rodičů, pak jednoznačně vítězí mužské pohlaví. Dle výpovědi jedné z respondentek je důvodem to, že dcera odchází do rodiny manžela a pro svou vlastní rodinu nemá již po svatbě žádný užitek. Zajímavostí je, že ve Vietnamu se neprovdané dívky (které se nevdaří většinou kvůli nutnosti péče o nemohoucí rodiče a mladší sourozence) těší úctě, kdežto muži, kteří jsou ve Vietnamu bráni jako staří mládenci, většinou sklízí posměch a pohrdání

Jedna z mých otázek výzkumu byla zaměřena i na zjišťování preference pohlaví dítěte v tradiční vietnamské rodině. Všechny respondentky shodně odpověděly, že muži jsou raději, když dostanou syna. Dcerou také nepohrdnou, ale ze syna mají přesto větší radost. Jedna žena z česko-vietnamského manželství odpověděla, že jejímu muži na pohlaví nezáleží, jednalo se však o Čecha.

Srovnání postavení žen ve Vietnamu a v Čechách dokládá jedna z respondentek těmito slovy: „ Tady je to určitě lepší. Tady mají ženy větší cenu. U nás ve Vietnamu je to teď už taky jiné. Ale pořád je to tak, že muži vydělávají peníze a nejsou moc doma a ženy se víc starají o rodinu“.

6.d Rituály v těhotenství a při porodu vietnamské ženy

Rituály se podrobně zabýval francouzský antropolog Arnold van Gennep ve své knize Přechodové rituály- systematické studium rituálů. Studium rituálů ho dovedlo k myšlence, že většina rituálů se skládá ze třech etap a těmi jsou odloučení- pomezí- přijetí. Tyto rituály nazval jedním názvem Přechodové rituály. (Gennep, 1996) V jedné kapitole této knihy se zabývá i těhotenstvím a porodem. Tyto rituály přesně odpovídají Gennepovu schématu odloučení- pomezí a přijetí. I vietnamská žena je nějakým způsobem izolována, dodržuje opatření, provádí ochranné obřady (očistná koupel). (Gennep, 1996: 46) Další kapitolou je Narození a dětství. Narození dítěte také koresponduje s Gennepovým schématem- dítě se odloučí od původního prostředí, tj. z od matky, během porodu je ve fázi pomezí a po porodu se přijímá, znovuzačleňuje tentokrát do nového prostředí, jako nový člen. Toto období doprovází také řada významných rituálů.

(Gennep, 1996: 54)

Rituály se také zabýval Victor Turner, studoval hlavně liminální- pomezí fázi rituálu, tedy fázi, kdy se jedinec nachází v období mezi nějakými změnami. (Turner, 2004)

Podstatnou součástí mého výzkumu byly i otázky zaměřené na zjištění rituálů a tradic, které doprovázejí těhotenství a porod vietnamské ženy.

Porod dítěte doprovází dle výpovědí mých respondentek hlavně modlitby za zdraví a vzdělání dítěte. „Sedmou noc po narození dostává dítě jméno- ve Vietnamu. Probíhají slavnosti- oltář zdobený jménem, datem narození a pupeční šňůrou, která ho spojovala s matkou- ve Vietnamu. Ve svatyni potom dítě dostává talisman se jménem ochranného božstva. Tady v Čechách nám tyto tradice umožněny nejsou, tak je provádíme v ne tak rozsáhlé formě, hlavně u placenty, kterou někdy v nemocnici nechtějí dát, ale oltář a slavnosti se dělá.“

Všechny respondentky uvedly, že jsou překvapeny a zároveň potěšeny zájmem o tuto otázku a na toto téma se i široce rozhovořily. Polovina respondentek uvedla, že velmi důležitá při dodržování rituálů a tradic je pro ně rodina, která dohlíží na správné provádění rituálů, protože mladé dívky a ženy, které ve Vietnamu nežily, nemají tolik povědomostí a zkušeností o významu rituálů a tradic

při tak jedinečném životním jevu, kterým je bezpochyby těhotenství a porod pro každou ženu. Jedna z respondentek uvedla velmi zajímavé porovnání, které vnáší do této problematiky i zcela odlišný pohled. Jednalo se o ženu, která si vzala za manžela Čecha, a tudíž v jejich rodině probíhá jakési křížení dvou kultur. Tato žena při rozhovoru uvedla: „ U nás v rodině se kříží kultura vietnamská i česká, tudíž jsem byla opravdu hýčkána. Vietnamská rodina ctí naše tradice, které jsem za jejich pomoci dodržovala a česká rodina těmto tradicím, rituálům a zvyklostem pouze přihlížela, nijak se nezapojovala, nicméně, pak mi ukázala i některé české tradice, jako je například vkládání peněz do kolébky novorozenci, či hodně jídla a cvičení v kurzech. “

Všechny ženy se shodly, že těhotenství je pro ženu velký dar, za předpokladu, že je ale vdaná. Podle vietnamských „nepsaných zákonů“ je prý samozřejmým předpokladem toho, aby mohlo dítě přijít na svět, manželství. Vietnamci nazývají ženu, která se do třiceti let nevdá a nemá děti jako za tu, kterou nikdo nechce. V případě, že se žena vdá, rodina ihned předpokládá, že bude mít miminko.

Většina dotazovaných žen uvedla, že se snaží dodržovat tradice, které si přináší z Vietnamu, ale zároveň na moji otázku: „Jak je obtížné, či snadné dodržovat tyto tradice v Čechách?“ - se shodují, že praktikování těchto tradic tady je v Čechách velmi složité, protože se kvůli pracovní vytíženosti nemají čas věnovat všem rituálům a velkým omezujícím faktorem je i fakt, že v porodnicích není prostor, ani ochota a možnost dopřání provádění obvyklých vietnamských rituálů. Na úvod rozhovoru s respondentkami bylo patrné, že ženy se zdráhají uvádět jakékoliv informace ze svého soukromí, protože je považují jako intimní věc. Po delší rozmluvě již byla úroveň rozhovoru na mnohem přátelštější linii a na samotný závěr se ukázalo, že drtivá většina žen byla velmi ráda, že se někdo zajímá o jejich prožívání, vnímání, zvyklosti a styl jejich života.

Těhotenství je pro vietnamskou ženu velkým požehnáním a zodpovědnost. Těhotenství věnují hodně péče a dodržují tradice, které jim předepisuje rodina. Pro větší přehlednost by se z výsledků výzkumu daly čtenářům shrnout jednotlivé rituály a dodržované praktiky do následujícího přehledu:

- Ze zdravotníků mají Vietnamky velký respekt, avšak důležitost preventivních prohlídek je třeba jim více zdůraznit, protože ve Vietnamu se tolik na prevenci nedbá.
- Většina Vietnamek je ráda, pokud má u prohlídky nějakého člena rodiny či známého, kterého si ale sama určí. Často jsem byla sama svědkem, že ženu ke gynekoložce (Vietnamky často, jako svého lékaře vyžadují ženu) doprovází její muž a např. její sestra nebo dobrá kamarádka ji doprovází i do samotné ordinace.
- Většinou ženy ihned po zjištění těhotenství přestávají pracovat. Jejich činnosti přebírají rodinní příslušníci nebo známí. Výjimečně je možné vidět těhotnou Vietnamku pracovat, ve vyšších stupních těhotenství, ale je to ojedinělé. Většinou ženy smějí dělat jen jednoduché práce a od 5. měsíce těhotenství žádnou práci. Vietnamci jsou velmi pracovití a pracují, jak my Češi říkáme, od rána do večera, ale jakmile je žena těhotná, rozdělí si za ní práci celá rodina. Vietnamci, kteří jsou zde v Čechách už kvalitněji zabezpečeni, si můžou dovolit objednat nějakou výpomoc za těhotnou ženu.
- Hodně odpočívají, šetří se, to vše pro zdraví dítěte. Rodina zabezpečuje kvalitní a dlouhý spánek a odpočinek.
- Matky těhotných žen dohlíží, aby se ženy velmi teple oblékaly. Většinou Vietnamců je tady v Čechách prakticky pořád zima, proto není neobvyklé, že vidíme nejen ženy, ale i muže, kteří mají na sobě i několik vrstev oblečení.
- Podle vietnamské tradice je těhotné ženě zakázáno si jakýmkoliv způsobem barvit vlasy, líčit se, lakovat nehty. Důvodem je fakt, že žena by tímto brala svému nenarozenému dítěti krásu.
- Vietnamská rodina se často modlí za zdraví dítěte, i několikrát denně.
- Rodina velmi důsledně dbá na jídelníček, je obvyklé že žena přibere 15-20 kilogramů. Nejčastějšími pokrmy v těhotenství je maso, vejce, vývary, rýže, ovoce – to vše pro zdraví dítěte a pro posílení organismu ženy.
- Specifickým rituálem v těhotenství je dodržování speciálních hygienických návyků, mezi které patří: čištění zubů slanou vodou. Tento rituál je využíván, protože sůl je pro Vietnamce spolehlivým a zároveň neagresivním desinfekčním prostředkem. V oblasti hygieny je pro Vietnamce typické, že

pokud sami nejsou schopni si hygienické návyky zabezpečit, ať už ze zdravotních důvodů nebo jiných, pak volí variantu přítomnosti rodinného příslušníka stejného pohlaví. Nepříjemný fakt je pro Vietnamky sdělovat jakékoliv otázky týkající se vyprazdňování, což je v praxi pro zdravotníky problém, neboť právě na tuto oblast se taktéž zaměřují. Jak uvedly některé porodní asistentky, typickým příkladem je to, že Vietnamka se nevyprázdňuje do podložní mísy, na což mi respondenty odpověděly, že je to pro ně velmi ponižující.

- Pokud navštěvuje s těhotnou Vietnamkou její přítel, či muž předporodní kurzy, je pravděpodobné, že bude chtít být i u porodu. Při rozhovorech jsem zjistila, že všichni Vietnamští muži by si přáli mít prvorozené dítě chlapce, ale není to důležité, nejdůležitější je zdraví děťátka a matky. Otázka pohlaví je pro Vietnamce velmi citlivým tématem. Z výpovědí zdravotníků je zřejmé, že pokud ženu doprovází tlumočnick, ženy nechtějí, aby zdravotník prozrazoval před cizím člověkem pohlaví dítěte. Hlavním důvodem je, že Vietnamci ctí jakési nepsané pravidlo, že výhradně rodinné záležitosti smí znát pouze rodinní příslušníci. Je to jejich rodinná tradice.
- Vietnamky i ve zdravotnických zařízeních dodržují některé své kulturní zvyklosti - například nevidíme Vietnamce smrkat na veřejnosti. Je to pro ně výraz neslušného chování.
- Některé ženy mají obavu z porodu v nemocnicích, jedním z důvodů je i to, že v Čechách nosí zdravotníci bílé pracovní oděvy a ve Vietnamu je bílá barva symbolem smrti, proto jsou ženy rády, má – li na sobě zdravotník oblečení v jiné barvě, je to pro ně velmi uklidňující.
- V těhotenství a při porodu pijí ženy tzv. „bílou vodu“, což je nápoj, který si nechávají dovážet z Vietnamu a jeho účinky jsou povzbuzující.
- Velký prostor věnují ženy i modlitbám, kterým přikládají velkou váhu. Modlí se za zdraví svého dítěte i svoje, aby vše dobře dopadlo a aby mohly jít brzy domů a být se svou rodinou. Modlí se celá rodina. Modlitby probíhají několikrát denně a je k nim zapotřebí speciálního oltáře, na kterém jsou vonné tyčinky, mísa s ovocem, různé talismany a předměty, které jsou dárky od rodinných příslušníků.

- Během porodu jsou vietnamské ženy velmi stoické, téměř nikdy nevyžadují žádný lék na tlumení bolesti. Mezi zdravotníky jsou vietnamské rodičky charakterizovány jako dobře spolupracující, tiché a klidné ženy.
- Při rozhovorech s respondentkami jsem se dozvěděla, že vietnamské ženy neuznávají domácí porody, bojí se jich, a proto se vždy svěří do rukou odborníků.
- Speciálním rituálem před porodem je koupel za přítomnosti matky, sestry nebo kamarádky.
- Dotazovaní zdravotníci charakterizují Vietnamky jako velmi zodpovědné matky, které by pro své dítě udělaly maximum.
- Mezi nejčastěji dodržované rituály v období těhotenství a po porodu patří u vietnamských žen rituály spojené se stravováním. Systém stravování probíhá na principu jin a jang, který je přiřazován síle tepla a chladu. Mezi jin patří například cukr, med, koření, káva, alkohol, mléko, tropické ovoce a zelenina, a mezi jang patří maso, měkkýši, sůl, vejce, slané sýry, ryby (červené maso), ryby (bílé maso), sója.

IV. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tématem Vnímání těhotenství a porodu u vietnamské komunity. Porod, jak ve svém článku o Antropologii porodu zmiňuje Ema Hrešanová, je univerzální součástí ženské fyziologie, proto se mnoho lidí domnívá, že probíhá všude stejně. V rámci Antropologie porodu je ale vnímán jako jev, který je vždy kulturně a sociálně podmíněný (Hrešanová, 2004: 92). Porod a těhotenství je pro ženu obdobím, které jí naprosto změní život a je to věc, která se ničím nedá nahradit. Všechny mé respondentky mi naprosto spontánně sdělily, že je pro ně těhotenství a porod potomka dar. A spolu se ženou prožívá období těhotenství a po porodu celá rodina, která se jí plně věnuje a pomáhá.

Cílem mého výzkumu bylo zjištění specifik i podobností při prožívání těhotenství a porodu u vietnamské ženy, ale i zmapování rituálů celé vietnamské rodiny se zaměřením na rozdíly v dodržování tradic ve Vietnamu a po příchodu Vietnamců na území ČR.

Podstatná část práce byla věnována představení vietnamské národnostní menšiny se zaměřením na jazyk, náboženství, vzdělávání, tradiční vietnamskou rodinu a stravování. V každé kapitole jsem představila obraz vietnamského národa se zaměřením na jejich zvyklosti, specifika i dodržování tradic a v závěru každé kapitoly jsem představila výsledky výzkumu i jejich provázanost s teoretickou rovinou dané kapitoly. Ukázalo se, že většina teoretických poznatků se shoduje s výsledky výzkumu, avšak některé odpovědi byly nové, pro mě překvapující a o to více je právě výzkum pro mě samotnou, a doufám, že i pro čtenáře, obohacující. Stěžejní část mé práce byla věnována kapitolám vnímání těhotenství a porodu a také zjišťováním, jaké jsou rozdíly na poli zdravotní péče ve Vietnamu oproti České republice. Ukázalo se, že všechny vietnamské ženy hodnotí úroveň českých porodnic jako výbornou, s dostatkem přehledných informací, srozumitelným vysvětlením a s velkou profesionalitou po odborné i lidské stránce. Některé ženy mohly porovnávat zkušenosti s porody jak ve Vietnamu, tak v České republice, přičemž české porodnice byly ve všech případech hodnoceny kladně, zatímco porodnice ve Vietnamu byly hodnoceny spíše jako průměrné, kde hlavními nedostatky bylo nedůsledné dbání na prevenci a celkově mnohem horší podmínky,

vyjma soukromých porodnic, které si však ne každý může z finančních důvodů dovolit.

Během mého výzkumu jsem zjistila, že vietnamské ženy, které během těhotenství a porodu využívají českých porodnic, mají své odlišnosti ve vnímání a prožívání, pramenící ze své kultury, avšak míra dodržování těchto tradic je úměrná délce pobytu v ČR a míře vlivu své rodiny, která lpí na dodržování tradic, které se běžně ve Vietnamu provádějí. Jedna z mých výzkumných otázek také proto zněla: Jak je ovlivněno prožívání těhotenství a porodu vietnamských žen jejich pobytem v ČR? Ukázalo se, že mladší generace žen má povědomí o rituálech, které jim „ukládá“ jejich rodinná tradice, ale v důsledku přijímání českých zvyklostí, odsouvají svoje tradice poněkud do pozadí, zatímco ženy, které jsou starší nebo někdy ve Vietnamu žily a porodily své potomky, se snaží dodržovat alespoň některé z tradičních rituálů. Z výzkumu také vyplynulo, že největší obavy v českých porodnicích v oblasti praktikování svých rituálů mají vietnamské ženy z toho, že budou odmítnuty, nepochopeny, nebude jim dán prostor pro vykonávání svých rituálů. Zajímavé je, že jazyková bariéra, která by se zdála jako největší možnou překážkou, stojí na pomyslném žebříčku bariér až téměř na samotném konci. Důvodem je fakt, že vietnamské ženy téměř nikdy nejdou do těhotenské poradny nebo k porodu samy, často je doprovází manžel, rodinný příslušník nebo kamarádka, kteří mluví lépe česky než dotyčná žena, tudíž k případnému jazykovému nedorozumění téměř nedochází. Služeb tlumočnicka ženy využívají jen ve výjimečných případech, právě proto, že s sebou mají vždy nějaký doprovod.

Nedílnou součástí výzkumu byla i spolupráce s porodními asistentkami, které se staraly o vietnamské rodičky. Zajímalo mě, jaký náhled mají na vietnamské ženy, zda znají a ctí jejich tradice a jak by charakterizovaly péči o tyto pacientky. Z dotazování vyplynulo, že porodní asistentky hodnotí vietnamské ženy jako velice klidné, dobře spolupracující, při porodu velmi stoické, které nevyžadují téměř nikdy žádný lék proti bolesti. Většina porodních asistentek dále odpověděla, že tradice ani rituály neznají, nevyhledávají je, ale respektují přání rodiček a kulturní odlišnost. Na mou otázku, zda by porodní asistentky uvítaly možnost doplnění vzdělání v rámci multikulturní výchovy, která se zaměřuje na seznámení a pochopení mezikulturních rozdílů, odpověděly téměř všechny, že o doplnění vzdělání neuvažují. Dvě porodní asistentky uvedly, že problematiku multikulturní výchovy

znají, vzdělávají se v této oblasti a je to pro ně velmi přínosné. Nutno dodat, že obě zdravotnice mají vystudovanou vysokou školu, kde v rámci vzdělávacího programu je transkulturní ošetrovatelství a multikulturní výchova pilířem předmětu ošetrovatelství.

Při rozhovorech s porodními asistentkami jsem se dále dozvěděla, že znalosti o vietnamské kultuře mají velmi malé, ale dle jejich sdělení pro jejich profesi zcela dostačující. Troufám si však tomuto názoru oponovat. S velkým přísunem cizinců do České republiky a s tím plynoucí i rozmanitá kulturní specifika, by mělo být samozřejmé, aby každému člověku, ať už jakékoliv etnika, byla poskytnuta taková péče, která bude uspokojovat jeho bio – psycho – sociálně - religiozní potřeby. V ošetrovatelství, nedílnou součástí medicíny, se vyskytuje pojem transkulturní ošetrovatelství. Domnívám se, že tento koncept je možností, jak docílit poskytování péče cizincům v souladu s jejich zvyky a tradicemi, přičemž umožňuje sestřám disponovat znalostmi z oblasti antropologie, politiky, základy vybraných kultur, víry a náboženských směrů a specifík interpersonální komunikace s kulturním podtextem.

Ve své práci jsem si stanovila hypotézu: Předpokládám, že vietnamské ženy dodržují řadu rituálů a tradic během těhotenství a porodu. Tato hypotéza se mi částečně potvrdila. Nová generace Vietnamců, která v ČR žije od narození je více spjatá s majoritní společností, zapojuje se do českého kulturního dění, nemají problém s českým jazykem a vypěstovali si mnohem silnější vztah k České republice než k Vietnamu, o kterém často slýchají od svých rodičů a prarodičů, ale je to jakýsi zprostředkovaný pohled na své kořeny. Mnozí z nich se zatím do Vietnamu nepodívali a na mou otázku o návštěvě své původní země mi většina z nich odpověděla, že doma se cítí v České republice. Opačný náhled na celou situaci má starší generace, která Českou republiku bere jako jakési „přechodné“ bydliště. Do majoritní společnosti se tyto ženy zapojují jen kvůli nezbytným úkonům a velmi rády by se do Vietnamu zase podívaly. Pokud by to bylo možné, pak už by tam zůstaly. Právě tato generace udržuje své rodinné zvyklosti, tradice a rituály a snaží se je předávat i svým dětem, alespoň v rámci vyprávění. K této starší generaci patří i ženy a dívky z rodin, které udržují a praktikují tradice a rituály. Záleží na postoji jednotlivce a na tom, jak se v daných rodinách udržují zvyky a tradice, zda se jednotlivé tradice předávají z generace na generaci a částečně i tím,

jak dlouho zde žijí. Bakalářská práce mi poskytla zajímavé informace a odpověděla na mou výzkumnou otázku: Jak probíhá prožívání těhotenství a porodu u vietnamské komunity?

Mezi rituály, které vietnamské ženy během těhotenství dodržují a které jsou tradovány z generace na generaci, patří dle výpovědí respondentek: rituály a přísné dodržování zásad spojených se stravováním- jedí hlavně maso, ovoce, vývary. V těhotenství a při porodu pijí ženy tzv. „bílou vodu, což je nápoj, který si nechávají dovážet z Vietnamu a jeho účinky jsou povzbuzující. Systém stravování probíhá na principu jin a jang. Speciálním a důležitým rituálem před porodem je koupel za přítomnosti matky, sestry nebo kamarádky. Mezi další hygienické návyky patří čištění zubů slanou vodou. Tento rituál je využíván, protože sůl je pro Vietnamce spolehlivým a zároveň neagresivním desinfekčním prostředkem.

Vietnamské ženy i celá jejich rodina se velmi a často věnují modlitbám, kterým přikládají velkou váhu. Modlitby probíhají i několikrát denně a často se odehrávají u oltáře, na kterém jsou fotky rodinných příslušníků, vonné tyčinky, mísa s ovocem, různé talismany a předměty, které se váží k rodinné tradici a její historii. Zatímco u Tanzanských žen je pozornost v těhotenství ženy zaměřena na to, že těhotná žena si musí v 6.měsíci oholit hlavu (Thomas, L.E., 1998), u vietnamské ženy se žádné takovéto rituály v oblasti úpravy zevnějšku neprovádí. Rodina a hlavně maminky těhotných žen dohlíží, aby se ženy velmi teple oblékaly, ženy ihned po zjištění těhotenství přestávají pracovat. Celá rodina, nejen nejbližší okruh příbuzných, pomáhá těhotné ženě, dohlíží na ni a často, velmi často ženu navštěvuje v nemocnici. Největší pozornost v těhotenství je věnována oblasti stravování, které probíhá na principu jin a jang, kdy většina Vietnamců má ráda především teplé pokrmy, což je shodný znak s těhotenstvím šošonských žen, které nalezneme v Severní Americe (Hultkrantz, 1998). Vietnamské ženy a jejich rodiny věnují zvýšenou péči stravování, oblékání, hygienickým návykům a hlavně modlitbám hlavně kvůli zdraví miminka. To je pro ženy to nejdůležitější. Ve východní Africe, zejména v oblasti Tanzanie je přítomnost otce dítěte u porodu zakázána (Thomas, L.E., 1998), ale pro Vietnamce je typické, že bude chtít být se svojí ženou u porodu, často s ženou navštěvuje i předporodní kurzy. Dle výpovědí zdravotnického personálu jsou vietnamské ženy během porodu velmi stoické, dobrovolně nepožádají o žádný lék na tlumení bolesti a celkově jsou brány jako

velmi klidné a spolupracující pacientky. Pokud bychom chtěli nalézt podobnost takového chování s jinými národy, pak bychom stejný způsob „projevu“ u porodu našli u Guyanských žen v Jižní Americe. (Clastres, 2003)

Velmi speciálním rituálem týkající se období po porodu je žádost vietnamské rodiny o vydání placenty do rukou rodiny. Vietnamská rodina požaduje, aby si mohla vzít placentu domů. Za přítomnosti svých rodinných příslušníků ji uloží do země, jako poděkování za zdraví dítěte a ženy. Také u Tibeťanů je podobný zvyk, který je zaměřen na ponechání pupeční šňůry, která se uschovává po celý rok v domě. Tento rituál je spjatý s buddhistickou filosofií, kterou vyznává většina Vietnamců i Tibeťanů. (Marek, 2002)

Publikací, které se věnují přímo antropologickému zkoumání vietnamské kultury, není takové množství, jaké by si tato problematika jistě zasloužila, a proto myslím, že by bylo velmi přínosné, kdyby se více lidí věnovalo antropologické problematice vietnamské menšiny, její kultury, rodiny a různými specifiky spojenými s Vietnamci.

V. Přílohy

Příloha 1 Otázky používané při výzkumu

1. Jak dlouho žijete v České republice?
2. Kolik Vám je let?
3. Jaké je Vaše vzdělání?
4. Jaké je Vaše nynější zaměstnání?
5. Pokolikáté budete rodit v ČR?
6. Jak u Vás probíhal příchod z Vietnamu do ČR?
7. Co Vám činilo největší potíže při adaptaci na české poměry?
8. Vyznáváte nějakou náboženskou víru? – pokud ano, ovlivnila nějakým způsobem prožívání těhotenství?
9. Máte možnost porovnat systém péče o těhotnou v ČR a ve Vietnamu? Pokud ano popište, jak se jednotlivé země liší
10. Jak vnímá těhotenství typická vietnamská žena v ČR? Probíhá/lo v souladu s vietnamskými tradicemi a přesvědčením?
11. Jak se mění život vietnamské ženy po zjištění těhotenství?
12. Máte nějaké rituály, které jste využívala v těhotenství?
13. Je obvyklé, že vietnamská žena během těhotenství pracuje?
14. Jaké jsou stravovací návyky vietnamské ženy během těhotenství?
15. Existují nějaké potraviny, které má vietnamská ženy během těhotenství zakázané?
16. Máte nějaké rituály, které jste využívala / nebo budete využívat/ v souvislosti s porodem?
17. Navštěvovala jste předporodní kurz?
18. Je pro vietnamskou ženu typické mít otce u porodu?
19. Existují nějaké rozdíly mezi narozením dcery nebo syna?
20. Co znamená příchod nového člena pro vietnamskou rodinu?
21. Jak prožívá tradiční vietnamská rodina narození dítěte?
22. Existují nějaké rituály, které doprovázejí narození dítěte?

23. Co vidíte z Vašeho pohledu jako největší problém ve vztahu zdravotnický personál a Vy?
24. Jaký je Váš názor na české porodnice?
25. Máte důvěru v české zdravotnictví?

Otázky ve vietnamském jazyce

1. Đầu tiên Bao lâu bạn sống tại Cộng hòa Séc?
2. Bạn bao nhiêu tuổi?
3. Giáo dục của bạn là gì?
4. Công việc hiện tại của bạn là gì?
5. Làm thế nào nhiều lần bạn sẽ phải CR?
6. Khi bạn chạy từ Việt Nam đến CR?
7. Những gì chúng tôi đứng khó khăn lớn nhất trong việc thích nghi với tình hình Séc?
8. Chúng ta tuyên xưng đức tin tôn giáo? - Nếu có, một cách nào đó ảnh hưởng đến kinh nghiệm của thai kỳ?
9. Bạn có thể so sánh các hệ thống chăm sóc thai và Việt Nam Cộng Hòa? Nếu có, mô tả làm thế nào mỗi nước khác nhau?
10. Làm thế nào để người phụ nữ mang thai điển hình tại Việt Nam CR? Đang thực hiện / lo theo truyền thống Việt Nam và niềm tin?
11. Là cuộc sống của phụ nữ Việt Nam trong thời kỳ mang thai như thế nào?
12. Bạn có bất kỳ nghi thức nào bạn sử dụng trong thai kỳ?
13. Nó là bình thường mà người phụ nữ Việt Nam trong quá trình làm việc mang thai?
14. Thói quen ăn uống của phụ nữ Việt Nam trong thời kỳ mang thai là gì?
15. Có loại thực phẩm mà Việt Nam đã cấm phụ nữ trong thời kỳ mang thai?
16. Bạn có bất cứ nghi thức mà bạn đã sử dụng / hoặc bạn sử dụng / kết nối với sinh con?
17. Khóa học tiền sản, bạn tham dự?
18. Nó là điển hình cho phụ nữ Việt Nam có cha khi sinh?
19. Có bất kỳ sự khác biệt giữa sự ra đời của một đứa con trai hay con gái?
20. Sự xuất hiện của một thành viên mới của gia đình Việt Nam làm gì?

21. Khi gặp gia đình truyền thống sinh Việt?
22. Có bất kỳ nghi thức đi kèm với sự ra đời của một đứa trẻ?
23. Những gì bạn nhìn thấy từ quan điểm của bạn là vấn đề lớn nhất với sự tôn trọng nhân viên y tế và bạn?
24. Của bạn, như ý kiến của bạn về bệnh viện Cộng hòa Séc là gì?
25. Bạn có sự tự tin trong việc chăm sóc sức khỏe Séc?

Příloha 2 Typický oltář ve Vietnamu

S oltářiky nejrůznějšího vzezření a zasvěcenými rozličným duchům a bůžkům se ve Vietnamu setkáme takřka na každém kroku. Jejich úkolem je chránit před zlem a přinášet jejich majitelům zdraví, štěstí a peníze.

Příloha 3 Rodinný oltář

Speciální rodinný oltář, k němuž se Vietnamci modlí a přinášejí obětiny duším zemřelých předků, nechybí v žádné vietnamské domácnosti.

Příloha 4 Vietnamská přísloví:

- Budete-li chytat dva zajíce. Nechytíte žádného.
- I blázen může dát chytrému občas dobrou radu.
- Mezi dvěma židlemi, můžete spadnout na zem.
- Umírající liška obrací svou hlavu k domovu.
- Malé děti - malé hoře, velké děti - velké hoře.- Čínské přísloví
- Muž bez ženy - kůň bez vody.
- Člověk má být zdvořilý, květina má vonět.
- Učení v mládí je rytí do kamene, učení v stáří je kreslení do písku.- Čínské přísloví
- Bohatni z vlastního políčka, ne z cizí meze.
- V lásce i devět je deset.
- Nic jsi neprodal líp, než cos daroval.
- Co do krásného zvonu z olova, když nezní?
- Na chudáka se nevytahuj, na boháče nespolehej.
- Lépe zemřít se všemi, než žít sám.
- Chytrý se učí pět let, hlupák to stihne za den.

Zdroj:

<http://chi.cz/prislovi/vietnamska-prislovi>

<http://www.iprislovi.cz/vietnamska-prislovi/>

VI. Bibliografie

- Brouček, S. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. Praha: Etnologický ústav AV ČR Praha, 2003
- Brouček, S. *Vietnamské etnikum v lokálním prostředí české majority*. MZV, Praha, 2002
- Brouček, S. *Český pohled na Vietnamce (Mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství)*. Etnologický ústav AV ČR Praha, Praha, 2003. s. 478
- Černík, Jan. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H a H. Vyšehradská. 2006
- Česko - vietnamský zpravodaj = *Thông tin Séc-Việt*. Revue. 2007
- Davies, M.W. *Kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2003
- Gennep, van Arnold. *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 1996, s. 201
- Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005, s. 407
- Hultkrantz, A. *Domorodá náboženství Severní Ameriky – Síla vizí a plodnosti*. Praha: Prostor, 1998
- Huu, Ngoc. *Sketches for a portrait of Vietnamese culture*. Hanoi: The Gioi Publisher. 1995
- Ičo, Ján. *Náboženství ve Vietnamu*. Praha: Muzeum hl.m.Prahy. 2010, s. 38
- Komers, P. *Vietnamci v zahraničí — fenomén nejen český*. Bulletin Klubu Hanoi. Praha. 2007
- Lawless, Robert. *Co je to kultura*. Votobia, Olomouc, 1996, s. 182
- Marek, V. *Nová doba porodní*. Praha: Eminent, 2002
- Martínková, Š. *Sociabilita vietnamského etnika v Praze*. In Uherek, Z., Korecká, Z., Pohárová, T. (eds.): *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*. Etnologický ústav, Praha, 2008. s. 167- 210
- Murphy, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Sociologické nakladatelství (Slon), Praha, 1998. s. 267
- Samková, J., Tóthová, V., Velemínský, M., Sedláková, G. *Zajištění efektivní, kulturně diferencované ošetrovatelské péče pro vietnamskou a čínskou minoritu v České republice*. Jihočeské ošetrovatelské dny pořádané Zdravotně sociální fakultou. 14. 10. 2005

- Šišková, T. a kol. *Menšiny a migranti v České republice - My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Nakladatelství Portál, Praha, 2001. s. 188
- Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1.vyd., Nakladatelství Portál, Praha, 1998. s. 273
- Šerý, V. Votrubec, C. *Lékařskogeografické problémy Vietnamu*. 6. vyd., Academia, Praha, 1988. s
- Špirudová, K. *Multikulturní ošetřovatelství* 1. 1 vyd. Praha: Grada publishing, a. s., 2005. s. 248
- Thomas, L.E. *Náboženství Afriky – Tradice v proměnách*. Praha: Prostor.1998
- Tran Quoc Vuong *Truyen Thong phu nu Viet Nam (Tradice vietnamské ženy)*. Hanoi. NXB Phu Nur. 1999
- Trbola, R. a Rákoczyová, M. *Vybrané aspekty života cizinců v České republice*. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., Praha, 2010
- Uherek, Z. 2003. *Cizinecké komunity a městský prostor v České republice*. Sociologický časopis 39, 2: 193–216
- Vasiljev, I. 1988. *Normy zdvořilého chování. K problému adaptace vietnamských pracujících v naší společnosti*. In: Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR. Sv. 8. Praha: ÚEF ČSAV: 50–71
- Vasiljev, I. *Za dědictvím starých Vietů*. 1.vyd. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999. s. 221

Internetové zdroje:

- Brouček, S. *Historie imigrace z Vietnamu do českých zemí*. Klub Hanoi. 1991.
- Dostupné z : <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocclanku=2005040901>
- Česko-vietnamská společnost. *Vietnam a Vietnamci*. - Dostupné z : <http://www.cvs-praha.cz>
- Černý, J. *Doma v České republice*. -Dostupné z: <http://www.domavcr.cz>
- Klub Hanoi. *Vietnamská rodina*.- Dostupné z : <http://www.klubhanoi.cz>
- Kocourek, J.: *Vietnamci v ČR*. 2005. -Dostupné z: <http://www.socioweb.cz>
- Multikulturní centrum Praha. *Migrace*.- Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz>
- Pechová, E. *Na guláš a knedlíky ve Vietnamu zapomeňte*. Klub Hanoi. 2003.
-Dostupné z: <http://www.klubhanoi.cz>
- Pechová, E. *Česko zanedbalo integraci Vietnamců*. 2008.- Dostupné z:
<http://www.clovekvtisni.cz>
- Strašáková, M. *Postavení ženy ve vietnamské tradiční rodině*. - Dostupné z <http://www.klubhanoi.cz/view.php>
- Redfield R., Linton R., Herskovits M. J., A Memorandum on the Study of Acculturation, *American Anthropologist* [online] 1936, 38, s. 149-152. -Dostupné z <http://links.jstor.org>
- Rösslerová, I. *Národnostní menšiny a jak s nimi lépe komunikovat*. Ikaros. 2002
-Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/1209>
- Varianty. Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy. *Kulturní specifika Vietnamců*. -Dostupné z : <http://www.varianty.cz>
- Vzdělávací systémy v zemích původu dětí-cizinců. -Dostupné z:
<http://www.cizinci.cz>